582

Spicuiri din analele liceului

Increzători tot înainte

Lucrare închinată

„Asociațiunii liceului Traian Doda“

de

Prof. MATEI ARMAȘ
directorul liceului

TIPARUL TIPOGRAFIEI DIECEZANE, CARANSEBEȘ 1937.

Spicuiri din analele liceului

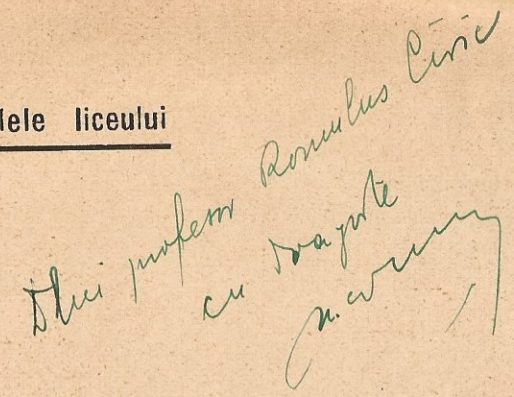

Increzători tot înainte

Lucrare închinată

„Asociațiunii liceului Traian Doda"

de

Prof. MATEI ARMAȘ
directorul liceului

TIPARUL TIPOGRAFIEI DIECEZANE, CARANSEBEȘ 1937.

Liceul „Traian Doda“ Caransebeş

582.

R. Cirie

OMAGIU UNEI IDEI

Titlul, ce ilustrează coperta acestei lucrări ca şi conţinutul ei, dovedeşte în deajuns existenţa acelei instituţiuni, care de ani de zile este izvorul nesecat de lumină a unui colţ de ţară şi în special al Graniţei de odinioară şi care mai ales dela războiu şi până azi, dovedeşte tot mai mult a fi o necesitate ca şi toate celelalte instituţii, pentru care strămoşii noştri au sângerat ca să le înfiinţeze şi ca să le păstreze. Căci dacă ei şi-au dat perfect de bine seama, cu atât mai mult noi generaţia de azi, trebue să fim convinşi, că pe lângă multe alte condiţiuni, progresul unui popor se datoreşte instituţiunilor şi aşezămintelor sale culturale, sociale, economice etc. după cum lipsa acestora devine fatală pentru un popor sau chiar pentru anumite provincii, neglijate în favorul altora într'un stat.

De aci lupta atâtor oameni de bine de a-şi apăra şi păstra toate instituţiile existente ale provinciei lor, de aci şi datoria sfântă a grănicerilor noştri de a lupta din răsputeri pentru apărarea şi păstrarea *tuturor aşezămintelor* din cetatea generalului Doda.

Aceste aşezăminte au jucat un rol deosebit de important în trecut şi poate mai mult de cât oricând şi mai important este rolul lor azi. Căci dacă unele din ele au fost aşezate aci, în Graniţă, cu scopuri şi interese meschine, azi interese naţionale, ortodoxe şi culturale o cer, ca ele să fie apărate şi păstrate ca cea mai sfântă şi aleasă moştenire.

Mânecând dela această împrejurare şi lăsând la o parte analiza tuturor motivelor, care pledează în favorul acestei probleme, se impune o solidarizare a tuturor factorilor cu greutate şi o colaborare a tuturor forţelor acestei provincii pentru apărarea şi promovarea tuturor instituţiunilor ei.

Cum azi prea mari sunt patimile şi cum răul mai repede pătrunde în sufletul omenesc decât binele, găsesc că e necesar ca fiecare instituţie să se pună în gardă prin oamenii pe care şi i-a creiat, ridicând printr'o muncă rodnică şi de interes obştesc valoarea instituţiunii la locul ce trebue să-l aibă în mijlocul luptelor şi atacurilor morale ce se dau an de an pentru dărâmarea unora, *impunând cu tărie necesitatea existenţei lor acolo unde ele au fost creiate.*

Din acest motiv am primit cu multă însufleţire propunerea preşedintelui Comitetului şcolar al liceului nostru, a *d-lui Dr Cornel Corneanu*, propunere făcută încă cu prilejul jubileului liceului nostru de 25 ani, serbat la 21 Iunie 1933, ca *şcoala să ia iniţiativa înfiinţării unei asociaţii a tuturor foştilor şi actualilor ei profesori şi elevi ca şi a tuturor binevoitorilor şi sprijinitorilor ei*, cu un statut potrivit intereselor ei de apărare şi prosperare.

Această propunere a fost făcută din nou şi primită unanim şi cu multă dragoste şi de adunarea generală a Comitetului şcolar, ţinută la 11 Aprilie 1937.

Dea Dumnezeu ca această idee să pătrundă în inimile tuturor acelora care ne-au iubit şi s'au bucurat de lumina acestei instituţiuni, pentru ca prin adeziunea lor să ne încurajeze în munca noastră ce o depunem în interesul neamului nostru românesc şi a bisericii noastre ortodoxe.

Acestei idei am închinat cele trei evenimente şcolare, publicate pe paginile acestei modeste lucrări, care sunt şi vor fi o mărturie vie despre o activitate în ogorul cultural al neamului şi bisericii noastre şi în special al Graniţei noastre şi care vor striga cu glas tare vremilor ce vor să vie:

Să ne apărăm cu vrednicie şcoala noastră românească!

Prof. MATEI ARMAŞ

Dr Cornel Corneanu
preşedintele Comitetului şcolar, (fost prof. de Limba Română 1914-1918)

JUBILEUL LICEULUI

(Un sfert de veac de activitate şcolară la liceul „Traian Doda“ din Caransebeş, 1907/8—1932/33)

Serbarea jubiliară a liceului dela 21 Iunie 1933, va rămânea pentru şcoala noastră una dintre cele mai frumoase prăznuiri comemorative. Ea a căutat, fără altă dorinţă, să mai adune încă odată, cum îşi adună cloşca puişorii în timp de grea vijelie, pe toţi foştii profesori şi elevi ai acestui liceu, părinţi şi protectori cât şi pe toţi cei iubitori de cultură, pentru a se examina şi constata ce a făcut această şcoală timp de 25 ani dela înfiinţarea ei şi până azi, şi convinşi de rezultatele ei frumoase, *să i se recunoască importanţa cât şi necesitatea existenţii ei în viitor.*

Liceul din Caransebeş s'a bucurat totdeauna de atenţia şi iubirea publicului de aci şi de pretutindeni, fiindcă el nu este numai o şcoală, a cărei cadre se restrâng numai la educaţia ce se face tineretului şcolar, ci el este o institutie a cărei porţi se deschid larg şi înaintea publicului. S'o mărturisească aceasta aceia, care au luat parte la diferite serbări, ori conferinţe aranjate de liceu.

Şi credem de altfel că o mai mare dovadă de dragoste din partea publicului faţă de această şcoală, care să arate în acelaşi timp şi cimentarea raporturilor dintre şcoală şi public, nici nu mai poate fi ca jubilarea dela 21 Iunie, la care serbare au luat parte tot ce are sudul Banatului mai select, în frunte cu autorităţile bisericeşti, civile şi militare.

Considerând că această serbare încadrează totodată şi un eveniment istoric al şcoalei noastre, care atât pentră elevi cât şi pentru profesori, dar mai ales pentru celce îşi va spune în viitor cuvântul este de o însemnătate deosebită, facem ca în această

lucrare jubileul liceului să formeze un capitol separat, publicând întreg mersul serbării, câteva fragmente ori rezumate din cuvântările ţinute cu această ocaziune, cât şi unele aprecieri publicate prin ziare.

Serbarea dela 21 Iunie a fost aranjată de directorul şi profesorii şcoalei împreună cu comitetul şcolar.

Programul serbării a început la orele 8 dimineaţa, când tot tineretul şcolar, alături de foştii elevi, oaspeţi şi delegaţi, corpul profesoral şi comitetul şcolar, întrunit la liceu, s'a încolonat pentru parastasul din cimiterul ortodox, care a început la ora 9, întru pomenirea elevilor şi profesorilor morţi dela acest liceu. Remarcăm prezenţa autorităţilor bisericeşti, militare şi civile a oraşului nostru la această cucernică comemorare.

La oficierea parastasului au servit preoţii: prof. Gheorghe Noaghea, prof. Dimitrie Soceneanţu, preotul Petru Bancea din Caransebeş, preotul N. Burdea din Cutina şi diaconul prof. Zeno Munteanu. Răspunsurile au fost date de corul liceului, sub conducerea măestrului de muzică Ignat Precup.

După oficierea parastasului, profesorul *Gheorghe Noaghea* rosteşte o pioasă cuvântare, care e pătrunsă de multă duioşie, iar misiunea Sfinţiei sale de-a aşeza pe elevii şi profesorii decedaţi ai acestui liceu într'un cadru potrivit şi demn *„faţă de care avem să ne îndeplinim o datorinţă de pietate şi recunoştinţă“*, nu este cel mai uşor lucru. *„Mulţi dintre ei* — zice oratorul — *au căzut pe câmpul de luptă în războiul mondial, ca adevăraţi eroi. Cel din urmă care ne-a părăsit, a fost iubitul nostru director Ioan Penţia. Era om drept, sever unde era necesar, dar plin de bunăcuviinţă faţă de toţi. Afabil, colegial, sincer faţă de colegi, bun pedagog, profesor de model, iubit şi stimat de elevi. Moartea lui timpurie a lăsat regrete adânci“*. — Oratorul vorbeşte apoi despre profesorul decedat Coriolan Toma, pe care ni-l prezintă ca pe un om de caracter bun, blând modest şi mai presus de toate, bun creştin.

Vorbeşte apoi despre profesorii vechi trecuţi la cele veşnice, cât şi despre elevii morţi ai liceului.

Intreaga asistenţă trece apoi la mormintele profesorilor şi elevilor din cimiterul sf. Ioan Botezătorul închinându-se memoriei lor prin preamăririle prescrise de rânduiala bisericii noastre strămoşeşti, de unde se îndreaptă apoi spre liceu.

Programul dela liceu s'a desfăşurat într'un cadru foarte amplu, solemn şi impunător. Sala de festivaluri n'a fost destul de încăpătoare pentru marele număr al oaspeţilor, încât foarte mulţi au trebuit să stea pe coridoarele şcoalei.

Serbarea jubileului cât şi cea de fine de an, a început cu o rugăciune de mulţumire către Dumnezeu, oficiată de preoţii prof. Dimitrie Soceneanţu, Gheorghe Noaghea, Filip Pop şi diaconul Zeno Munteanu. Şi aici răspunsurile au fost date tot de corul liceului, iar muzica militară a Bat. 11 V. M. a intonat rugăciunea. A urmat apoi „Imnul Regal“, cântat de acelaşi cor, după care d-l inspector şef, *Sabin Evuţian*, rosteşte următoarele cuvinte pline de emoţie.

„Am venit la serbare nu numai ca reprezentant al autorităţii şcolare, ci mai ales condus de sentimentele calde ce mă leagă de localitate şi în special de liceul „Traian Doda“, între zidurile căruia am lăsat şi eu o bună părticică din suflet, ca primul profesor şi primul director, după Unire, al acestui liceu.

Dacă azi simt această părticică vibrând mai cu putere în sufletul liceului, se datoreşte prezenţei colegilor mei de odinioară şi a generaţiilor de elevi care s'au succedat, — îndeosebi însă faptului că s'au împlinit chiar zece ani, de când am părăsit conducerea liceului, în acelaşi timp şi catedra, pentru locul de grea răspundere pe care-l ocup.

Sentimentelor de bucurie şi de duioşie, pe care mi le evocă serbarea, li s'a adăogat şi un sentiment de adâncă durere încercat, în cimitirul din deal, în faţa proaspetelor morminte ale profesorilor şi elevilor. Din amintirea lor se ţes razele aureolei ce străluceşte în jurul instituţiunilor de cultură şi din munca lor trăinicia peste toate veacurile“.

Domnia-sa desprinde apoi din istoricul înfiinţării liceului momentele care, dealungul alor şase decenii, în cel mai românesc. ţinut depe vremuri, cu vechi tradiţii culturale-religioase au dovedit o puternică conştiinţă de solidarizare pentru cultura şi biserica românească.

Incheie exprimându-şi, în calitate oficială şi personal, fericirea ce simte că liceul îşi împlineşte misiunea în direcţia visată de marii înaintaşi — direcţie în care a lăsat şi dânsul o dâră — şi imploră binecuvântarea divină la intrarea existenţii acestui liceu în cel de al doilea sfert de veac.

Sabin Evuţian
inspector general, (fost director al liceului 1919—1923

Cuvintele calde şi pline de duioşie ale d-lui inspector şef, au fost primite cu aplauze îndelungate.

Preşedintele Comitetului şcolar al liceului, dl deputat *Dr Cornel Corneanu*, deschide apoi praznicul de comemorare a celor douăzecişicinci de ani de existenţă a celui mai important aşezământ de cultură şi educaţie naţională în acest aret, care este liceul nostru, evocând cu multă căldură şi cu mult entuziasm luptele duse de fericiţii înaintaşi pentru fiinţarea unui „gimnaziu complect cu 8 clase" în capitala Graniţei.

„Eforturile mucenicilor naţionali de pe vremuri cât şi însufleţirea de nedescris şi sacrificiile neasemuite ale poporului românesc au fost barate de duplicitatea austriacă, mai apoi de şovinismul nesăbuit al guvernelor maghiare. Ungurii credeau în transformarea Ungariei poliglote într'un stat unitar naţional maghiar. Şi în ajungerea acestui suprem scop naţional al lor ei inventau cele mai ingenioase metode de desnaţionalizare şi de estirpare a cetăţenilor „cu buze străine".

„Gimnaziul superior de stat reg. ung". dela Caransebeş constitue un punct cardinal în proiectul de maghiarizare al Graniţei. Dar acest gimnaziu nu a fost ridicat din contribuţia statului maghiar, ci din creiţarul adunat cu tasul în sfintele biserici ale eparhiei Caransebeşului, păstorită de marele ierarh restaurator Ioan Popasu şi din daniile grănicerilor conştienţi, cu care generalul Traian Doda a secerat înălţătoare izbânzi naţionale şi culturale, ce i-au câştigat nemurirea în istoria pălimirii Banatului.

Fărâma de suflet românesc şi ortodox ce a constituit piatra unghiulară a acestui gimnaziu n'a putut fi însă înnăbuşită. Ea a animat statornic dela 1907 până la 1919 viaţa acestui liceu „maghiar". Am văzut-o licărind, apoi crescând mereu, ca la 1 Iunie 1919 flacăra ei divină să dărâme meterezele, crezute invincibile, ale „zonei culturale", creiate pentru sugrumarea inepuizabilei conştiinţe naţionale a mândrilor noştri bănăţeni.

In această mare zi de praznic românesc vă datorez o mărturisire. In amurgul serilor de iarnă trecând prin parcul oraşului, străjuit de bronzul împăratului nerăsplătitor al dinasticismului grăniceresc, îmi înghetau lacrimile durerii româneşti auzind clinchetul de argint al copilaşilor, care cântau în internatul „Comunităţii de avere" „Hazádnak rendületlenül, légy hive ó magyar..."

Cu scurgerea anilor aceste boabe de lacrimi se transformară în lacrimi de bucurie. Fărâma de suflet românesc urma pilda grăuntelui de muştar din sf. evanghelie. Dumbrăvile Teiuşului răsunau de duioase doine şi imnuri naţionale, iar în ascunzişurile colibelor de pe Corcana elevii gimnaziului „desnaţionalizator" frământau aluatul „iredentismului valah". Visul Maicii Domnului, pe care mamele grijulii îl puneau în fundul cuferelor de lemn drept zestre la învăţătura copilaşilor lor şi pe care profesorii vigilenţi nu-l luaseră în seamă, a rodit o splendidă tradiţie românească, care trebuia să ducă la minunata şi înfricoşata înviere din Dumineca însorită de 1 Iunie 1919.

Mulţumesc lui Dumnezeu, că după atâtea suferinţe şi încercări îndurate în cursul profesoratului meu dela acest gimnaziu, mi-a hărăzit şi marea bucurie, de a fi putut înfige pe catapeteasma lui drapelul întregirii, al cărui simbol, tricolorul, elevii mei îl purtau pe piept în orele de limba română.

La „prăurie" se dădea primul examen de gimnastică. Directorul, odraslă dăscălească de neam şvăbesc din Oraviţa, împodobea pieptul românaşilor noştri cu medalii.... Fanfara cânta imnul maghiar. Autorităţile, toate, în poziţie de drepţi cu capul descoperit.... Eu şi Ştefan Jianu, impasibili de atmosfera creiată artificial, încremeniţi cu pălăria pe cap admiram a lui „Romul vitejie", ce iradia din ochii scăpărători de mândrie a celei dintâi serii de elevi ai „gimnaziului maghiar".

Proces de ultragiu naţional.... Presa iudaizantă alarmată.... Preşedintele tribunalului în fruntea unei delegaţiuni cere venerabilului vicar Filaret Musta, cel care luptase cu îndârjire pentru gimnaziul românesc, demiterea noastră din slujba Consistorului. Le răspunde cu demnitatea care îl caracteriza. Urmează anchete.... Şi într'o noapte...., trei pui de grăniceri îmi prezintă o cunună de stejar împletită în fondă tricolor cu inscripţia: „Din stejar stejar răsare...."

Alea jacta est. — Fărâma de suflet românesc, zidită în zidurile unei şcoli cu menirea de a sluji „străine graiuri şi străine învăţături", încolţise. Biruinţa finală era asigurată.

Decada de grele, prea grele opresiuni trecu. Visul nostru de veacuri se realiză. Astăzi suntem noi stăpânii acestei case de învăţătură românească. Respectând tradiţia să o consolidăm înfrăţindu-ne cu toţii, profesori, elevi şi sprijinitori desinteresaţi ai ei.

Aşa să ne ajute Dumnezeu!"

Cuvântarea d-lui preşedinte evocă destule momente din trecut, pentruca să inspire în sufletul tineretului tot mai mult credinţa în Dumnezeu, care a apărat şi apără soarta neamului românesc.

Declamează apoi elevul de cl. VI N. Secoşian, „Odă gen. Traian Doda" de Lucian Costin. După aceasta a urmat cuvântarea d-lui prof. *Matei Armaş*, directorul liceului. In partea întâia publicată mai jos, s'au schiţat pe scurt cele două epoci ale activităţii şcolare ale acestui liceu; întâi epoca maghiară, iar a doua, epoca românească, arătându-se în acelaşi timp şi contrastul dintre aceste două epoci, aşa după cum urmează:

„Domnule inspector, domnule preşedinte,
Doamnelor, domnilor şi iubiţi elevi,

Viaţa culturală a Românilor bănăţeni din Graniţă, până la anul 1872, deci până la desfiinţarea Regimentului grăniceresc' este strâns legată de viaţa militară a acestui colţ al Banatului nostru. Inainte de această dată, cu greu putem concepe o cultură — nu vorbesc românească şi aceasta din cauza vremurilor, care erau vitrege şi poate mai vitrege decât oamenii — dar chiar o cultură generală, fără ca ea să nu aibă o întretăiere cu viaţa militărească.

Şi aceasta fiindcă în fosta împărăţie a Habsburgilor existau aşa numitele regimente confiniare, instituite anume pentru paza graniţei acelei împărăţii, şi care pe lângă opera de apărare, transformau chiar însăşi viaţa socială a satelor noastre din Graniţă într'o astfel de viaţă, care avea multe puncte comune cu cea militară. Astfel a fost şi Regimentul confiniar româno-bănăţean Nr. 13. Fiii strămoşilor noştri din acest Banat, concentraţi sub numele de grăniceri şi repartizaţi în companii la diferite centre mai însemnate, aveau menirea să păzească graniţele dinspre sud, ducând o viaţă militărească, care într'adevăr presupune şi ea o activitate culturală şi aceasta din două puncte de vedere. Intâiu fiindcă acestor grăniceri li se dădeau şi noţiuni de cultură şi în al doilea rând, fiindcă în câteva centre, unde erau companiile

Prof. Matei Armaş
directorul liceului

acestui regiment, erau aşa zisele „şcoale grănicereşti" - Grenzschule", - unde erau duşi cu de-a-sila cei mai buni copii ai satelor noastre româneşti şi unde li se făcea într'adevăr o educaţie mai mult militărească. Astfel, aceşti copii au ajuns ca alături de copiii ofiţerilor dela aceste regimente să cunoască unele noţiuni şi de cultură generală, natural de limba germană. Vieaţa noastră religioasă de atunci era cu mult mai pronunţată, iubirea de glia strămoşească — cutez să afirm — era cu mult mai mare, încât sunt dovezi, că nu odată, părinţii au răscumpărat cu multe daruri pe conducătorii unor asemenea şcoale, ca să lase copiii lor acasă la coarnele plugului sau la paza vitelor, care în cele mai multe cazuri era preţul răscumpărării lor dela şcoală. Aşa s'a întâmplat, că foarte multe talente au fost lăsate sub obroc. Iar dacă totuşi am ajuns ca să avem ici-colea câte unul care să înţeleagă rostul şcoalei, acela şi-a văzut de drum înainte, încât ajungând la capătul lui, n'a mai ştiut — în multe cazuri — unde a început, a uitat limba, a uitat rostul şi aspiraţiile neamului său. Iată dar pentru ce am spus dela început, că vieaţa culturală a Graniţei noastre a stat în strânsă legătură cu vieaţa militară, ba putem spune, a culminat prin a fi militărească. Dar, domnilor, a fi militar în acele timpuri sau chiar a duce o vieaţă de militar restrânsă după codul şi regulamentele ei respective, încă nu însemna totul pentru o naţiune! Şi în special pentru o naţiune cum a fost poporul român aci în Banat, care se simţia încătuşat şi sufleteşte. A trebuit să sosească timpul şi a trebuit ca să se nască cineva care identificându-se cu durerile, suferinţele şi aspiraţiile grănicerilor săi, pentru ca cerşind de multe ori până la umilire, ajutorul oamenilor înţelegători, să poată rupe cu trecutul, pentru ca să creieze un viitor mai bun urmaşilor săi grăniceri. Acela a fost generalul Traian Doda.

Nu voiu intra nici în amănuntele biografiei generalului Traian Doda şi nici în istoricul mai amănunţit al celorlalte şcoale din Caransebeş, care au împiedecat şi contrabalansat înfiinţarea unui liceu românesc aci, după cum o cerea generalul Traian Doda; ţin doar să amintesc un singur lucru, că după desfiinţarea Regimentului confiniar româno-bănăţean Nr. 13, fiind grănicerii împroprietăriţi — aceasta tot prin grija şi conlucrarea generalului Traian Doda — acei grăniceri care până atunci au apărat graniţele, aceşti grăniceri, aveau de a apăra de-acum înainte un mai

mare bun, bun care i-a călăuzit dela naştere şi până azi: limba şi credinţa noastră strămoşească. Şi deci primul lucru, pe care bunii noştri moşi-grăniceri l-au avut în vedere, a fost, ca pe lângă biserică, care ne-a apărat fiinţa noastră ca neam, limbă şi credinţă, să avem şi o şcoală mai înaltă, care alături de biserică, trebue să perpetueze această luptă de conservare. Este adevărat, domnilor, că până am ajuns să avem, noi grănicerii o şcoală, aşa după cum generalul Doda o doria, am întâmpinat piedici şi greutăţi enorme. Ca răspuns intervenţiilor bătrânilor noştri, ne-am trezit cu fel de fel de alte şcoale în Caransebeş, toate străine de simţul nostru românesc, dar care deschizând larg porţile lor înaintea grănicerilor, doriau să întunece bucuria moşilor noştri, pentruca să nu fim azi ceeace suntem.

In cele ce urmează, voiu încerca să vă conturez pe scurt activitatea acestui liceu dela înfiinţarea lui şi până azi, adecă dela 1907—1933, deci o activitate de timp de 25 ani, pentru care motiv am fixat această serbare. Voiu încerca să arăt rolul cultural, pe care l-a avut acest liceu în acest colţ al Banatului, apoi chiar şi contrastul care se desprinde între cele două epoci de manifestare culturală în acest liceu: una dela înfiinţarea lui până la 1919 şi a doua dela 1919 şi până azi, de care sunt sigur că şi generalul Doda s'ar bucura, căci o asemenea şcoală doria el aici în Caransebeş.

Domnilor, liceul nostru, după cum bine ştiţi, a luat fiinţă atât din sudoarea feţei grănicerilor noştri, cât şi din dorinţa lor de a avea o şcoală mai înaltă aci în Caranscbeş. S'a creiat din necesitatea şi cerinţele vremurilor cât şi din evoluţia împrejurărilor, la anul 1907, la început doar ca spirit, ţinându-se cursurile în edificiul şcoalei civile — gimnaziul de fete de azi. Şi-am plecat atunci mulţi, din toate părţile Graniţei, la gimnaz la Caransebeş. Trei clase paralele a., b. şi c. abia au putut adăposti pe tinerii copilaşi, veniţi dela sate să înveţe carte. Vă puteţi D-Voastră închipui la clasa I. peste 120 de elevi români! Câte dorinţi, dar şi câte nădejdi a legat Graniţa de aceşti tineri misionari, care erau trimişi cu un singur gând, ca peste 10—15 ani să fie stâlpi de mângâiere bătrânilor oropsiţi de soartă.

Piatra unghiulară a măreţului edificiu de azi a fost pusă nu mult mai târziu după înfiinţarea şcoalei, iar la anul 1914

clasele gimnaziului, căci aşa îi ziceam noi, îşi urmează cursurile regulat în noul edificiu. Nu era însă această şcoală, şcoala visată cândva de generalul Traian Doda, care la 1895 a murit fără mângâierea de a-şi vedea scopul ajuns. Şi nu era acest liceu nici cel dorit de toţi acei grăniceri, care au contribuit cu obolul lor la zidirea şi înfiinţarea acestei şcoale. Nu era această şcoală nici aceea, dela care biserica putea să aştepte sprijinul dorit şi pentru care ea la timpul său orânduise în dumineci şi sărbători umblarea tasului şi nu era această şcoală nici şcoala pe care Comunitatea de avere o credea aducătoare de speranţe şi bucurii. Insă noi, cei de atunci am venit totuşi la şcoală şi am venit încă mulţi! Căci ştiam că prin mulţimea noastră vom ajunge la puterea de a ne conserva, căci unde eram doi şi Dumnezeu era cu noi şi ne puteam mai uşor păstra ceeace aveam mai sfânt şi mai dulce: limba şi credinţa noastră, încât toate străduaniile legilor de atunci, care căutau să ne contopească limba noastră în limba lor, istoria noastră în istoria lor şi credinţa noastră în credinţa lor, au rămas zadarnice, pentrucă un lucru s'a uitat la spatele noastre erau şi mamele noastre, care ţinând aprinse candelele credinţei şi ale nădejdilor de mai bine, se rugau pentru noi ca să nu cădem în luptă.

Această şcoală însă, chiar în prima ei epocă, zis şi epoca maghiară, ni-a făcut un mare serviciu, căci în mod indirect ni-a trezit conştiinţa, încât la un moment dat, în şi prin această şcoală, am găsit şi înţeles şi acel bine pe care l-am văzut cu toţii în anul 1918, care an nu ne-a găsit nici pe noi nepregătiţi, ci gata la datorie pentru marele ideal, aşteptam să sosească ceasul. Enormă distanţă şi totuşi parcă eri a fost! Şcoala de atunci ca şi cea de azi şi-a jucat şi interpretat rolul perfect de bine! Puţini pot fi înscrişi în cartea neagră, dar şi aceştia au fost iertaţi şi chemaţi la marele ospăţ al neamului dela anul 1918, ca împreună cu toţi Românii, să iea parte la bucuria şi fericirea marilor evenimente.

Anul şcolar 1918—19 este anul naţionalizării liceului. La 1 Iunie 1919 cu ocaziunea preluării imperiului românesc şi peste jud. Caraş-Severin, se arborează pe creştetul liceului, tricolorul românesc, împreună cu emblema regală română, în faţa unui emoţionant şi rar entuziasm, botezându-l: liceul „Traian Doda".

Steagul a fost sfinţit în biserica catedrală, de către Prea On. Domn Protopop A. Ghidiu, având naşă pe liceana Maria Şuşoi, astăzi soţia fostului profesor la această şcoală, dl Const. Danciu. A urmat apoi cuvântarea inimoasă a d-lui Dr Cornel Corneanu, pe atunci prof. de limba română al acestei şcoale, care în faţa unei imense mulţimi adunate în faţa liceului, a predat steagul în paza tinerimii, legându-i la inimă şi cu acest prilej, dragostea pentru neam, lege şi moşie, cu care sunt datori până la moarte. Această măreaţă naţionalizare constitue glorioasa încununare a celei dintâi epoci din viaţa liceului „Traian Doda".

In toamna anului 1919, liceul nostru îşi începe epoca a doua cu un corp profesoral românesc, toţi bănăţeni şi pe deasupra câţiva din ei, ieşiţi chiar din acest liceu, în frunte cu harnicul lor director de atunci, acum inspector şef al regiunii, d-l Sabin Evuţian, care îşi jertfesc toată energia, tot timpul şi toată dragostea pentru creşterea fiilor acestor grăniceri, dându-le un suflet nou şi o viaţă nouă. Desigur, pentrucă un suflu nou a pătruns aci între aceste ziduri. Liceul a fost românizat complect nu numai prin înfigerea tricolorului românesc, nu numai prin sfinţirea lui de către fostul Episcop al Caransebeşului, azi Patriarh al României, I. P. S. S. Dr E. Miron Cristea, la care act religios au asistat toate notabilităţile Caransebeşului, şi nu numai prin faptul că am avut un corp profesoral român şi elevi români, ci, şi mai ales, fiindcă din toamna anului 1919 începând s'a sălăşluit între aceste ziduri cu adevărat, dragostea faţă de neamul românesc, ţara românească şi regele ei, faţă de limba românească şi credinţa noastră faţă de aproapele nostru şi chiar faţă de cei ce ne urăsc pe noi. Şi tot ceeace s'a plămădit şi se plămădeşte de atunci şi până azi aci, se încadrează perfect de bine în cuprinsul acestor bunuri sufleteşti ce noi le avem.

Da, domnilor, altul este spiritul care conduce şi stăpâneşte liceul nostru dela 1919 încoace şi tocmai aci este contrastul, care există între aceste două epoce ale acestei şcoale.

Noi nu învrăjbim pe cei ce nu sunt cu noi, nu urîm pe cei ce nu ne iubesc, noi respectăm pe toţi deopotrivă şi dăm tuturora suflet din sufletul nostru, viaţă din viaţa noastră. O facem aceasta, căci avem în vedere şi porunca lui Dumuezeu: iubeşte pe aproapele tău ca pe tine însuţi, iar aproapele nostru, Isus a

dovedit-o, că nu este condiţionat nici de neam nici de credinţă. Şi o mai facem, fiindcă avem în vedere şi proverbul: Ce ţie nu-ţi place, altuia nu face. Şcoala noastră învită la sânul ei pe toţi aceia, care vreau să facă carte şi ea dă cunoştinţe din domeniul culturii şi civilizaţiei umane universale, dar cerem tuturora respect şi loialitate faţă de instituţiile noastre, faţă de românismul nostru!

Conduşi de cele mai bune intenţii şi sentimente, având dintre cele mai bune forţe didactice în fruntea cărora am avut ca directori pe d-nii Sabin Evuţian, Gheorghe Noaghea, Ioan Penţia, credem că din cei 25 de ani de activitate ai acestui liceu, timp de 14 ani, adecă în epoca cea de a doua, am reuşit să facem ceeace însuşi generalul Traian Doda aştepta cândva. Credem că Graniţa noastră de odinioară, cât şi acest colţ de ţară, Banatul, îşi are tot sprijinul în fiii săi, pe care această şcoală i-a împânzit aproape în toate domeniile de activitate a României noastre de azi. Din cele 25 serii de absolvenţi ai acestei şcoale, găsiţi astăzi, medici, ingineri, profesori, avocaţi, magistraţi, preoţi, învăţători, ofiţeri, etc. aşezaţi în centrele cele mai însemnate ale ţării, care mulţumită acestui liceu — acesta este adevărul — se găsesc astăzi, unde se găsesc. Căci nu ştiu câţi din aceştia, dacă n'ar fi existat liceul din Caransebeş, ar fi avut mijloacele necesare să studieze în Braşov înainte de unire, ori în Lugoj sau Timişoara după unire. Şi nu mă îndoiesc că toţi aceia care ştiu despre această serbare, dar n'au posibilitatea să fie prezenţi, ei sunt cu sufletul în mijlocul nostru. Dea Dumnezeu, ca şirul absolvenţilor pe care liceul nostru îi va da neamului în spiritul naţional românesc de azi, să fie nesfârşit şi să dureze în vecii vecilor!

In partea a doua, a cuvântării sale, directorul vorbeşte elevilor, îndrumându-i cum să-şi petreacă vacanţa şi face şi o statistică a anului şcolar 1932—33. Trece apoi la premierea elevilor distinşi, după care corul liceului cântă „Peste deal" de I. Vidu.

După aceasta, d-l ing. dir. *Ştefan Bornuz*, ca fost elev din prima serie al acestui liceu, aduce omagiu şcoalei. Domnia-sa, ca unul care a făcut parte din prima promoţie a absolvenţilor acestui liceu îşi manifestă recunoştinţa faţă de instituţie, cât şi faţă de întemeietorii ei, care s'au gândit să răspândească lumina şi cultura până la cele mai îndepărtate sate ale Graniţei şi îşi

termină cuvântarea predând domnului director al liceului un exemplar din decorația *Ord. Mihai Viteazul*", dăruit liceului din partea bravului ei purtător, *Căpit. Grigorie Mihăiuțiu*, fost elev al școalei din prima serie, însoțit de un act de încurajare pentru elevi.

Urmează apoi cuvântarea d-lui col. în rez. *Simeon Stepănescu*, vicepreședintele Comunității de avere, care în numele președintelui, al instituției și a celor 94 comune grănicerești, salută cu multă căldură și cu multă dragoste acest eveniment în istoria liceului, scoțând în relief în același timp și contribuția Internatului Comunității de avere în educația tineretului grăniceresc. „*Căci dacă cândva* — zice oratorul — *în această școală se vorbea numai ungurește, în acest internat se vorbea românește.*

Urează apoi liceului „Traian Doda" prosperare în menirea ce o are de a răspândi razele culturii românești și a forma caractere vrednice de patronul său, Gen. Traian Doda.

Din partea liceului „Coriolan Brediceanu" din Lugoj, care în timpuri grele a suferit alături de noi, prin graiul d-lui prof. *Dr Br. Goldenblum*, delegatul școalei, s'a rostit o cuvântare plină de entusiasm și îmbărbătare. Din această cuvântare extragem următoarele fragmente.

„*Liceul „Coriolan Brediceanu" din Lugoj, învitat așa de amabil de către domniile-voastre, m'a delegat pe mine să vă exprim cu ocazia jubileului de 25 de ani a liceului „Traian Doda", felicitările sale cele mai călduroase. Vă mărturisesc că m'am bucurat foarte mult când am fost însărcinat să vă aduc salutul lugojenilor, căci un șir de ani am aparținut școalei de aici și mă simt încă astăzi adânc legat de ea. Se pare că cine a fost odată în mijlocul domniilor-voastre, caransebeșan rămâne*".

Vorbind apoi despre rolul și importanța școalelor din Banat, oratorul zice:

„*De aceea suprimarea vreunei școli aici la graniță, înseamnă sinucidere, dărâmarea unei fortărețe proprii în fața inamicului! Școlile nu sunt niște firme concurente, ele formează un circuit viu de sânge și legarea unei artere paralizează și pe celelalte. Și de aceea școala sora mai bătrână din Lugoj, se bucură azi împreună cu domniile-voastre, văzând în serbarea liceului „Traian Doda", o dovadă puternică a tinereței înfloritoare și a vitalității viguroase!*"

După ce oratorul vorbește apoi despre întreita însemnătate a acestei zile și justifică rostul și necesitatea existenței acestei școale zice:

„*Pentru școala domniilor-voastre însă, stimate domnule director și onorați domni colegi, cei 25 de ani, de când ea formează unul din focarele culturii românești aici în Banat, înseamnă nu numai un titlu de laudă și un început glorios, ci și o promisiune solemnă pentru viitor. Școala aceasta, fiind adăpostită într'o clădire mândră și modernă, înzestrată cu un material didactic bogat, condusă de un corp profesoral select și populată de urmașii voioși ai grănicerilor, are toate condițiile necesare pentru a-i asigura și pe viitor o activitate așa de vastă și rodnică ca și până acum. Ziua de azi este pentru domniile-voastre un popas binevenit, ca revizuind munca prestată de până acum, să găsiți în rezultatele ei așa de îmbucurătoare un îndemn puternic pentru a înainta în aceeași direcție și cu aceeași însuflețire. Și de aceea mă adresez rând pe rând populației școlare, promoției jubilare ca și onoraților reprezentanți ai liceului „Traian Doda" cu un întreit vivat, crescat, floreat!*"

Vorbește apoi părintele *Nicolae Burdia* preot în Cutina, în calitate de fost elev din prima serie a liceului, care arată menirea acestei școale în trecut și în prezent aci în vechea graniță bănățeană!

La sfârșitul serbării, corul liceului cântă „Grânele vara se coc" de I. Vidu, iar prin întonarea unui marș de către orchestra Batalionului 11 V. M. se încheie serbarea dela liceu.

La ora 13^{30}, se aranjează o masă comună. La această masă la care au luat parte peste 200 persoane, în restaurantul dela „Pomul Verde", au toastat următorii domni: Inspectorul șef al regiunii d-l Sabin Evuțian, pentru M. S. Regele Carol II. D-l Dr. Cornel Corneanu președintele comitetului școlar, pentru toți foștii și actualul ministru al învățământului, evidențiind meritele mari pentru consolidarea și prosperarea culturii române prin școala și educația națională. Directorul liceului, d-l Matei Armaș, adânc impresionat de prezența autorităților bisericești, civile și militare, a foștilor elevi, profesori și părinți la această serbare și masă comună, ceeace dovedește în mod neîndoios dragostea și

interesul ce publicul îl poartă față de această instituție, ba chiar pecetluește în mod definitiv necesitatea existenței liceului în acest colț de țară, mulțumește călduros tuturor celor prezenți care s'au grăbit să vină la această serbare, cât și pentru sprijinul ce totdeauna înțeleg să-l acorde școalei. D-l avocat Dr Isac Rădulescu, fost elev al liceului, vorbește în numele elevilor din prima epocă a liceului nostru, aducând mulțumiri și recunoștință foștilor profesori de limba română și religie și în special d-lui Dr Cornel Corneanu, care au știut să-i țină pe elevii români cu ochii vigilenți și să-i pregătească pentru viitorul apropiat și falnic al românismului.

Urmează apoi toastul d-lui consilier dela Curtea de apel din Timișoara *Dr Gh. Lăbonțiu*, fost președinte al Comitetului școlar al liceului, care subliniază rostul școalei pentru educația caracterelor și educația pentru cultură.

Mai toastează apoi d-nii: Căpt. Grigore Mihăiuțiu, preot prof. Teodor Șandru, ing. Alexandru Andrei, consilier eparhial Nicolae Cornean, preot Petru Bancea, jude-consilier Dimitrie Leon, primarul orașului Nicolae Domănianțu, pretor I. Duicu, prefectul de Mehedinți prof. Constantin Danciu, Dr Dimitrie Cioloca în numele Academiei teologice, directorul Școalei normale Gheorghe Neamțiu și directorul școalei primare Gheorghe Neamțiu.

Șirul lung al toasturilor îl întrerupe directorul liceului Matei Armaș, dând citire adreselor și telegramelor sosite cu această ocaziune dela următoarele autorități și persoane: Școala superioară de comerț din Lipova, Corpul Vânătorilor de Munte Batalionul 11 Caransebeș, Comunitatea Ovreilor Caransebeș, directorul de bancă Augustin Muntean din Caransebeș, care dăruește școalei și un tablou, d-lpreședinte și senator Coriolan Buracu, directorul gimnaziului din Ciacova Iancu Călțun, căpt. Pavel Zamela, Alba-Iulia, Ioan Luca, Ilie Rusmir și Traian Constantinovici București, Virgil Dalea București, Babeu și Borlovan Oravița.

Se hotărăște apoi trimiterea următoarelor trei telegrame:

Sanctității Sale Patriarhului Dr E. Miron Cristea

BUCUREȘTI

Dela serbarea de 25 ani a liceului „Traian Doda" din Caransebeș, foștii și actualii profesori și elevi, exprimă devotamentul și recunoștința lor Sanctității Voastre, inauguratorul acestui liceu și primul președinte al sfatului școlar-

Insp. șef SABIN EVUȚIAN Preș. Com. școlar Dr C. CORNEANU

Director MATEI ARMAȘ

Prea Sfințitului Episcop Dr Iosif Tr. Badescu

CARANSEBEȘ

Cu rugămintea către Dumnezeu pentru grabnica însănătoșire a Prea Sfinției Voastre, foștii și actualii profesori și elevi ai liceului „Traian Doda", Vă exprimă dela jubileul de 25 ani devotamentul lor.

Insp. șef. SABIN EVUȚIAN Preș. Com. școlar Dr C. CORNEANU

Director MATEI ARMAȘ

*

Domnului Ministru al Instrucțiunii D. Gusti

BUCUREȘTI

Cu prilejul sărbătorii primului sfert de veac al liceului „Traian Doda" din Caransebeș, foștii și actualii profesori și elevi Vă prezintă sentimentele lor de gratitudine.

Insp. șef SABIN EVUȚIAN Preș. com. școlar Dr C. CORNEANU

Director MATEI ARMAȘ

Sanctitatea Sa Patriarhul Dr E. Miron Cristea, drept răspuns a trimis următoarea telegramă:

D-lui deputat Dr Cornel Corneanu, președintele Comitetului școlar al liceului „Traian Doda" în

CARANSEBEȘ

Mulțumind D-tale, șefinspectorului și directorului pentru sentimentele de recunoștință, adresate dela jubileul liceului, îmi reamintesc cu plăcere cum în era ungurească vă spuneam profeticile cuvinte: Lăsați să zidească acel frumos liceu căci așa ne va prinde bine când vom pune stăpânire firească pe el etc. Mulțumiți Domnului că l-am inaugurat noi.

MIRON Patriarh

Jubileul liceului văzut prin prisma ziarelor

In legătură cu jubileul liceului unele ziare au publicat următoarele dări de seamă:

„Dimineața", 25 Iunie 1933

Inființat sub vremuri vitrege, liceul „Traian Doda" din localitate și-a serbat zilele acestea 25 ani de existență. La apelul d-lui Matei Armaș, actualul director al liceului, au răspuns cu prezența lor o parte din foștii profesori și elevi ai acestui liceu, la care s'a adăugat numărul actualilor profesori și elevi, încât acest eveniment a luat un caracter cu adevărat sărbătoresc. Ca reprezentant al Ministerului Instrucțiunii, a asistat d-l Sabin Evuțian, inspector șef al reg. Timișoara.

La ora 9 dimineața, foștii și actualii profesori în frunte cu d-l inspector Evuțian, însoțiți de foștii și actualii elevi ai liceului, au pornit dela liceu spre biserica din cimitirul ortodox, unde un grup de preoți a oficiat un parastas întru pomenirea profesorilor și elevilor decedați. După slujbă, părintele prof. Gh. Noaghea, prin câteva cuvinte mișcătoare, a stăruit asupra figurilor tuturor celor dispăruți, atât profesori cât și elevi, amintind despre munca și jertfa lor.

In aceeași ordine întregul cortegiu s'a înapoiat la liceu, unde a asistat un public numeros.

La începutul serbării, prin cuvinte emoționante, d-l inspector șef S. Evuțian, a stăruit asupra trecutului acestui liceu, care s'a dovedit un focar de cultură românească.

Prin cuvinte tot atât de mișcătoare, d-l Dr Cornel Corneanu, președintele comitetului școlar și fost profesor al acestui liceu, se oprește asupra câtorva evenimente din vremea asupririi maghiare, evocând tirania fostei stăpâniri, care se întindea asupra grănicerilor bănățeni.

In urmă, d-l Matei Armaș directorul liceului, face un mic istoric al acestei instituții, care avea de scop să adăpostească între zidurile sale pe fiii grănicerilor din acest colț de țară, așa

cum năzuise generalul Tr. Doda. D-sa se adresează apoi elevilor școlii îndemnându-i la muncă cinstită. Elevilor merituoși li s'au distribuit premii.

Din partea foștilor elevi ai liceului a răspuns d-l ing. Bornuz dela Comunitatea de avere, care a stăruit asupra câtorva evenimente mai însemnate din viața de școlar român sub stăpânirea maghiară, când fiii de grăniceri, bănățeni de prin aceste părți făceau șezători despre cultura și limba românească doar prin pădurile din jurul orașului.

In urmă, d-l col. Stepănescu, vicepreședinte al Comunității de avere, a adus salutul acestei instituții, și odată cu aceasta cele mai calde urări de prosperitate.

După serbare, asistența a trecut în sala restaurantului „Pomul Verde" unde s'a servit masa într'o atmosferă caldă de prietenie.

„Curentul", 26 Iunie 1933

Miercuri s'a desfășurat în localitate, într'un cadru de înălțătoare sărbătoare, jubileul de 25 ani de existență a liceului „Traian Doda" din Caransebeș, serbându-se totodată întrunirea de 10 ani a foștilor elevi absolvenți ai acestui liceu în anul școlar 1922—23 și încheierea anului școlar curent.

Fostul gimnaziu înființat în 1907, cu 3 clase, după ce aproape 25 de ani a format dezideratul bunicilor și părinților grăniceri de azi, adăpostește acum 7 clase într'un local măreț cum puține sunt în țară.

Cei 25 ani de viață și progresele realizate au fost sărbătorite cu fastul demn de aceste evenimente, împreunate cu serbarea de fine de an și aniversarea de un deceniu a absolvenților din anul școlar 1922—23.

Solemnitatea a început cu un pelerinaj la mormintele foștilor profesori și elevi din cimitirul gr. ort. unde s'a oficiat un parastas, depunându-se coroane și jerbe de flori, după care d-l prof. Noaghea a ținut o înduioșătoare cuvântare în memoria dispăruților.

Recepția

La ora 11 dim. după ce s'a oficiat de un sobor de preoți serviciul divin în sala festivă a liceului, neîncăpătoare pentru numerosul public ce a asistat la aceste festivități a urmat o recepție oficială.

Deschiderea serbării se face cu intonarea „Imnului Regal" de către corul liceului de sub conducerea d-lui prof. Precup. La

apoi cuvântul d-l prof. S. Evuțian inspector șef, fost director al acestui liceu și printr'o frumoasă cuvântare d-sa arată că a venit să ia parte la această înălțătoare solemnitate nu numai ca fost director al liceului și ca reprezentant al Ministerului Instrucțiunii, ci fiindcă la această instituție și în acest oraș își regăsește o părticică a sufletului său. Și după ce reamintește succint mărețele evenimente din 1918, când pentru prima oară s'a arborat tricolorul pe acest măreț edificiu și când pentru prima oară s'a auzit veselă și fără frică limba românească de pe aceste catedre, d-sa încheie aducând elogii foștilor președinți ai com. școlar, Dr G. Lăbonțiu consilier la Curtea de Apel și Dr G. Dragu avocat, cum și actualului președinte, Dr C. Corneanu, mulțumind tuturor foștilor profesori și elevi, care au alergat cu însuflețire azi la această „alma mater".

Vădit emoționat, d-l Dr C. Corneanu, președintele Com. școlar și fost profesor în timpul de împilare la acest liceu, evocă rând pe rând luptele duse de marele bănățean, generalul Traian Doda, patronul liceului și episcopul Popasu, pentru înființarea acestui liceu și care și-au închis ochii fără să fi putut vedea realizată această școală, ce a format 25 de ani desideratul Românilor din fosta graniță; neînchipuitele suferințe a celor ce sub spionajul și amenințarea opresorului de odinioară au propagat dela aceste catedre ideea națională și în veci neuitatele clipe când împreună cu prof. Dr V. Loichița, Dr D. Ciolóca și alții a arborat, sub împușcăturile jandarmilor unguri, drapelul Românilor uniți pe veci. „S'a dus Appony, căci a dat greș cu legile sale, iar azi s'a întronat măreața domnie a adevărului", încheie oratorul în nesfârșite aplauze a asistenței.

D-l Matei Armaș, directorul liceului și fost elev al acestui liceu, a făcut frumosul istoric al acestei școale și printr'o aleasă cuvântare preamărește opera înaintașilor d-sale.

A impresionat cuvântarea d-lui ing. St. Bornuz, directorul general al Comunității de avere, care a vorbit în calitate de prim elev al liceului. D-sa, aduce frumoase cuvinte memoriei generalului Traian Doda, episcopului Popasu și celorlalți luptători pentru înființarea liceului, omagiind cu însuflețire opera națională a foștilor confesori români ai liceului.

Au mai vorbit d-l col. Stepănescu, în numele președintelui comisiei interimare a Comunității de avere, d-l prof. Goldenblum, fost profesor al liceului și preotul N. Burdia fost elev al liceului,

după care a urmat programul artistic executat admirabil de corul liceului sub conducerea prof. Precup și muzica Bat. 11 V. M. sub conducerea măiastră a d-lui căpt. Mușetescu.

O donație a unui fost elev

In entuziasmul general, d-l căpt. Gr. Mihăiuțiu din Reg. 17 Inf. cavaler al ordinului „Mihai Viteazul", fost elev al acestui liceu, donează pentru muzeul lieceului un exemplar din această înaltă decorație în semn de neuitată recunoștință. Gestul d-lui căpt. a fost viu aplaudat de public.

După masă a urmat un banchet de peste 200 tacâmuri în saloanele restaurantului „Pomul Verde", unde au toastat d-l S. Evuțian pentru M. S. Regele, d-l Dr C. Corneanu pentru d-l Ministru al Instrucțiunii, d-l dir. Matei Armaș pentru întreaga asistență și alții.

„Foaia Diecezană", 25 Iunie 1933

Din prilejul încheierii anului școlar 1932/33, liceul nostru din Caransebeș a sărbătorit jubileul celor 25 de ani dela înființare. Serbarea a fost o manifestație culturală impunătoare, participând pe lângă profesorii și elevii școalei, un număr important de intelectuali, medici, farmaciști, profesori etc. foști elevi ai liceului și un public ales. La orele 9 s'a oficiat în biserica Sf. Ioan un parastas pentru profesorii și elevii școalei decedați. Aci păr. profesor *Gheorghe Noaghea* a rostit o impresionantă cuvântare. A urmat la liceu o rugăciune de mulțumită, săvârșită de un sobor de cinci preoți și un diacon, apoi discursurile. DI Inspector-Șef *Sabin Evuțian*, a făcut un succint istoric al școalei la care a servit ca profesor și întâiul ei director, începând cu regimul românesc. Președintele comitetului școlar *Dr Cornel Corneanu*, tâlmăcind marile momente dela 1 Iunie 1919, când liceul „Traian Doda" și-a primit botezul cel adevărat, a arătat dramaticele clipe trăite de Români în trecut și rolul profesorilor de limba română în educarea naționalismului românânesc al tineretului. Directorul liceului *Matei Armaș*, spirit ager de grănicer, a arătat istoricul pe scurt al înființării școalei. Au urmat și alte vorbiri, ca cea a d-lui inginer *Șt. Bornuz*, absolvent din prima serie de acum 25 ani și alții. Corul liceului a cântat cântări bănățene, deasemeni orhestra Bat. 11 V. M. a executat unele bucăți muzicale, apoi a urmat un banchet de peste 200 persoane din profesori, elevi și public, solid străjuitor al acestui liceu, care își merită existența și conducerea aleasă ce o are.

18 Martie 1934

— Punerea pietrii fundamentale a internatului liceului „Traian Doda“ din Caransebeş —

18 Martie 1934 este o zi de mare însemnătate în analele liceului nostru. Ea este pentru această şcoală o zi istorică, ca şi ziua de 24 August 1913, în care s'a pus piatra fundamentală a liceului şi ca şi ziua de 1 Iunie 1919, când prin românismul profesorului Dr Cornel Corneanu, s'a avântat pentru întâia oară tricolorul românesc pe falnicile lui ziduri şi ca şi ziua de 21 Iunie 1933, în care s'a serbat jubileul de 25 ani de existenţă a acestei instituţii.

Rari sunt aceste zile în istoria şcoalei noastre, dar prin măreţia lor, ele împintenesc şcoala şi puterile didactice la noi şi puternice eforturi, pentru luminarea şi creşterea generaţiilor ce le sunt încredinţate.

Liceul nostru până acum, mai bine de un sfert de veac, osteneşte necontenit pentru luminarea şi educarea fiilor vechei graniţe a Severinului, fiind alături de el ca un bun tovarăş de muncă şi greutăţi: internatul Com. de avere, care a adăpostit pe foarte mulţi din intelectualii de azi din acest colţ al Banatului; fiindcă o parte însemnată din osteneli în cultura graniţei de odinioară revine într'adevăr Com. de avere, care oricum ar fi ea azi, prin internatul său şi ajutoarele sale de altădată a făcut o adevărată operă de cultură pentru grăniceri.

Totuşi liceul nostru în frunte cu un comitet şi corp profesoral, s'a ocupat încă de mult cu ideea de a-şi ridica din fondurile sale şi un internat propriu şi mai corespunzător cerinţelor pedagogice de azi.

Şi iată că adunarea generală a Comitetului şcolar, ţinută la 13 Martie 1932 şi prezidată de d-l *Dr Cornel Corneanu*, fostul profesor de religie şi limba română, fără plată, în vremurile cele mai grele pentru existenţa neamului, în calitate de preşedinte şi d-l director *Matei Armaş* în calitate de secretar, decide ridicarea acestui internat din fondurile sale proprii, urmând a se cere aprobarea Ministerului Instrucţiunii, Casei şcoalelor, Serviciul Arhitecturii.

La această hotărîre, Ministerul Instrucţiunii C. S. cu ordinul Nr. 14.122/1933 şi 32.128/1933, încuviinţează ridicarea acestui internat, urmând a se face formele necesare pentru publicarea licitaţiei, care a avut loc în ziua de 17 Septemvrie 1933. Ofertele întrate, neconvenind însă Comitetului şcolar, se fixează o nouă licitaţie pe ziua de 25 Octomvrie 1933. Intre timp însă Ministerul Instrucţiunii, cu ordinul telegrafic Nr. 40.340/1933 opreşte lucrările până la noi dispoziţii.

Se înţelege că Comitetul şcolar, văzându-se împiedecat în bunele lui intenţii de acest ordin politic, nu se lasă învins dar pentru moment s'a conformat întocmai. Venind la Ministerul Instrucţiunii d-l ministru *Dr Constantin Angelescu*, în urma cererii Comitetului şcolar Nr. 44/1933, Ministerul Instrucţiunii cu ordinul Nr. 1080/1934, revine asupra ordinului de oprire a zidirii internatului şi dă autorizaţie pentru construirea lui, după cum ni se acordase şi cu ordinile anterioare.

In continuarea lucrărilor, Comitetul şcolar cu ocaziunea ultimei licitaţii, ţinută la 24 Februarie 1934, a adjudecat oferta d-lui ing. Elemer Precop, fost elev al liceului nostru, care la un deviz de 2,150.000 Lei şi un deviz suplimentar 91.940 Lei, a acordat un rabat de 12%. Licitaţia pentru instalaţiunile sanitare de apă şi canalizare cu un deviz de 293.515 Lei, la care s'a obţinut un rabat de 5% din partea d-lui F. Masarec, licitaţia pentru instalaţiuni de electrică şi sonerie cu un deviz de 67.880 Lei, la care s'a obţinut un rabat de 12.5% din partea Uzinei electrice a oraşului, cât şi licitaţia pentru lucrări în exterior a internatului cu un deviz de 224.400 Lei, la care s'a obţinut un rabat de 18% din partea d-lui H. Fintz, s'a ţinut la 17 August 1934. A urmat apoi îndeplinirea formalităţilor cuvenite, iar Comitetul şcolar a fixat punerea pietrii fundamentale, pe ziua de 18 Martie 1934, încadrând această solemnitate în măreţele serbări jubilare ale preşedintelui Comitetului şcolar *Dr Cornel Corneanu*, vicepreşedintele Adunării Deputaţilor, drept omagiu pentru marile servicii ce le-a adus acest eminent fruntaş culturii bănăţene şi în special şcoalei noastre.

Serbarea temeliuirii a avut loc la orele 9 dimineaţa în prezenţa d-lor *Dr Constantin Angelescu*, ministrul Instrucţiuni şi *N. N. Săveanu*, preşedintele Adunării Deputaţilor, care au fost primiţi în gara Caransebeşului, ca şi la serbările dela liceu, de un imens public, între care s'a remarcat prezenţa d-lor parlamentari ai judeţului Severin, Caraş şi Timiş-Torontal împreună cu prefecţii acestor judeţe. S'a remarcat în special prezenţa d-lui insp. şef *Sabin Evuţian*, a inspectorilor *N. Dinescu*, *I. Cioată* a revizorilor şcolari, a directorilor şcoalelor secundare şi a unui impozant număr de profesori şi învăţători din Banat, cât şi a tuturor autorităţilor civile şi bisericeşti din Banat şi în special din Caransebeş, în frunte cu alesul corp ofiţeresc de sub conducerea d-lor Coloneli *Grig. Stoian*, *Gh. Petrescu*, *M. Iliescu*, *Gh. Păunescu*, *R. Rottenburg*, etc. S'a remarcat prezenţa d-lor magistraţi în frunte cu d-l consilier al Curţii de apel Dr Gheorghe Lăbonţiu şi cu d-l preşedinte de Tribunal *Mircea Antonini*, a corpului didactic de toate gradele, a reprezentanţilor tuturor bisericilor şi a societăţilor culturale din Caransebeş, cât şi a reprezentanilor din diferite comuni în frunte cu câteva sute de învăţători şi preoţi. A făcut bună impresie prezenţa la acest praznic a celor mai de seamă intelectuali din Banat, cărora le aducem mulţumiri şi pe această cale pentru îndemnurile lor.

Serviciul divin a fost oficiat de un sobor de 100 preoţi şi 20 protopopi în frunte cu P. S. S. Episcopul *Dr Grigorie Gh. Comşa* al Aradului, pe o minunată estradă, împodobită cu brad şi cu flori.

Răspunsurile le-a dat corul Reuniunii de cântări, condus de d-l prof. *Constantin Vladu* dela teologie, iar după terminarea serviciului divin, corul liceului a intonat Imnul Regal, după care P. S. S. Episcopul *Dr Grigorie Gh. Comşa* al Aradului a rostit următoarea cuvântare:

„Credinţă şi ajutor divin i-a trebuit proorocului Moisi ca înălţându-se pe muntele Nebo să poată vedea ţara făgăduinţei. Credinţă şi ajutor le trebue tinerilor noştri dela şcoli pentruca înălţându-se tot mai mult pe calea vieţii să-şi poată vedea zidită cetatea de aur a nădejdilor, aspiraţiilor şi a dorinţelor lor.

O zi sau un an trebue să aştepte plugarul ca să culeagă rodul muncii sale, dar tânărul dela şcoală transformă în zi noaptea

visurilor, ca după pilda minierului, la lumina unui opaiţ să se coboare în lumina tainică a ştiinţelor şi înzestrându-se cu cunoştinţe să le samene în sufletele altora.

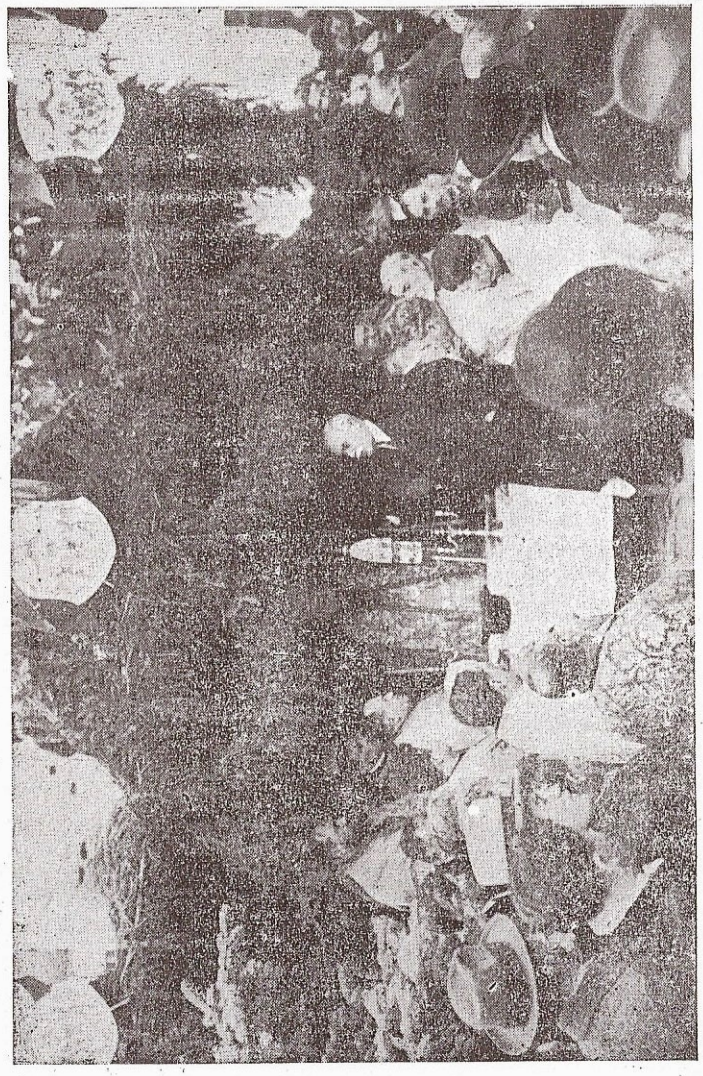

Serviciul divin

De aceea de o mie de ori fericiţi sunt aceia, care ridică de pe umerii plăpânzi ai tinerilor, plumbul grijilor materiale ca să le facă posibil să vadă că vieaţa nu este o himeră trecătoare

ca fluturele colorat ce şi-a pierdut polenul, ci este o datorie grea, care ne aşteaptă pe toţi.

Dar faţă de această fericire şi mai mare este a acelora, care vor creşte generaţiile tinere în convingerea, că precum vieaţa dată de Dumnezeu aleşilor săi este divină, tot aşa şi răsplata celor ce luptă pentru înălţarea vieţii este mai sublimă decât a sufletelor de rând.

Înălţarea vieţii! Iată deviza şcoalei într'o vreme când spiritul disolvant al vremii caută să devină preponderant şi când sistemele politice şi concepţiile economice tradiţionale se schimbă Înălţarea se face cu ajutorul bisericii şi a şcoalei despre care d-l ministru Dr Constantin Angelescu, în circulara Nr. 14004 din 25 Ianuarie 1934 zice: „Sunt instituţii în stat, ca şcoala şi biserica, care au o chemare determinată, o chemare de conservare naţională, de apărare şi de promovare a intereselor statului"

Şcoala şi biserica sunt stâlpii pe care se reazimă trăinicia unui popor. Ele trebue să păstreze axa virtuală a intereselor statului şi să se confunde cu scopul şi aspiraţiunile neamului; de aci, şi rolul lor de apărare, de stăvilar împotriva tuturor curentelor de destrămare naţională, de strajă neadormită la păstrarea şi apărarea patrimoniului naţional.

Învăţătorimea română, crescută, instruită şi educată cu anumit scop, învăţătorimea care a dat dovadă în grele împrejurări de înalt patriotism şi a făcut un adevărat apostolat la închegarea şi înălţarea şcoalei româneşti, nu poate fi focar de învrăjbire naţională, de dezordine şi de subminare a instituţiilor statului.

Dacă în vâltoarea luptelor sociale se pot produce ciocniri sau contraste, şcoala şi biserica sunt şi trebue să fie scutul dreptăţii, al înţelegerii, al armoniei şi al solidarităţii sociale".

Cunoaştem marile sforţări ale Domniei Voastre, Domnule Ministru, pentru şcoală şi pentru ajutorarea bisericilor. Pentru noi ele vor fi pilde de îmbărbătare că să ajutăm ţara, ca ea să aibă oameni la timp şi să se umple golurile adânci pe care uriaşii brazi din locurile de frunte ale ţării le lasă în urma lor. Şcoala şi biserica, mână în mână, trebue să lucreze cu sentimente puternice, să străbată inimile tuturor.

Acest institut, ce se va ridica aici, din prisosul grănicerilor bănăţeni, prin eforturile prietenului meu Dr Cornel Corneanu,

ale directorului Matei Armaş, ale Comitetului şcolar şi ale corpului profesoral, poartă nume vitejesc şi precum viteaz a fost un Traian Doda sau generalul Dragalina, viteză trebue să fie şi populaţia mândrului şi falnicului Banat.

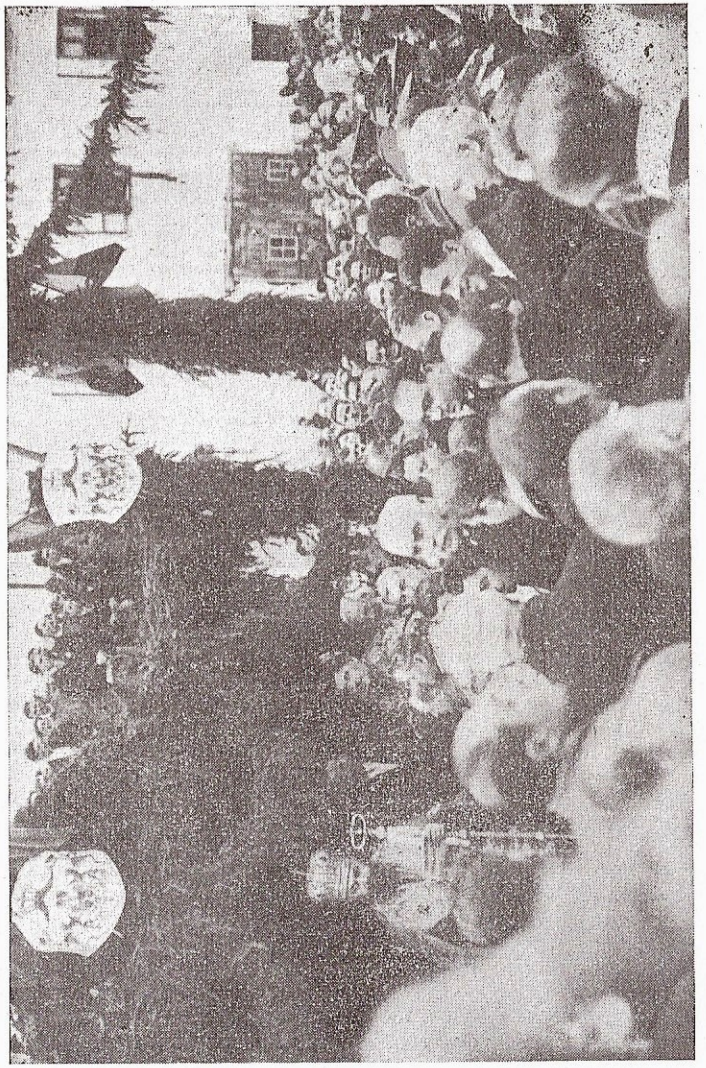

I. P. S. S. Dr Gh. Comşa, episcopul Aradului, rostindu-şi discursul

Fiii mândri ai Banatului trudi-se-vor să fie vrednici de înaintaşii lor.

Mâna şi-a ars Mucius Scevola mai bine, decât să-şi trădeze patria.

Spada şi-a aruncat Marcu Furiu Camiul mai bine, decât să primească aurul cântărit al vrăjmaşilor.

Ochii şi-a scos Caiu Duliu Regulus mai bine, decât să lupte pentru duşmanii neamului său.

Venin au băut Decebal şi toţi ostaşii săi mai bine, decât să ajungă sclavi înfieraţi.

Limba şi-a muşcat mama lui Ştefan cel Mare când a spus fiului său: „Du-te la oştire, pentru ţară mori, şi-ţi va fi mormântul încoronat cu flori".

Constantin Brâncoveanul şi cu toţi copiii săi s'au lăsat jupuiţi mai bine, decât să-şi lapede legea creştinească.

Traşi pe roată au fost Horia, Cloşca şi Crişan mai bine, decât neamul românesc să fie îngenunchiat de sbirii milenari.

Mai bine moartea şi-a ales Grigorie Ghica-Vodă ucis în piaţa Iaşilor, decât să renunţe la dulcea Bucovină.

Mai bine tronul a părăsit Alexandru Ioan Cuza, decât să oprească mărirea ţării sale!

Mai bine a pătimit cu poporul marele Rege Ferdinand I. ca să vadă România Mare!

Mai bine şi-a ocupat tronul iubitul nostru Rege Carol al II-lea şi munceşte, ca să ne poată zice tuturor: Inainte!

Iar noi cu toţii să zicem: Te urmăm Sire! Amin".

La cuvântarea P. S. Sale Episcopului *Dr Grigorie Gh. Comşa*, răspunde emoţionat, cu vocea-i blândă, care trădează sufletul d-sale de elită sălăşluit astăzi, spre durerea tuturora, într'un corp debilitat de boală, d-l *Dr Cornel Corneanu* vicepreşedintele Adunării Deputaţilor şi preşedintele Comitetului şcolar, rostind următorul discurs:

Ilustră Asistenţă,

Temeliuim o casă. O casă, pe care o închinăm culturii bănăţene, proteguită statornic şi efectiv de marele român, Dr Constantin Angelescu, ministrul şcoalelor. Avântul său generos şi jertfa sa bineplăcută lui Dumnezeu şi naţiei au făcut ca pe pământul binecuvântat şi roditor al Banatului să răsară mii de vetre de lumină, care vor vesti posterităţii nu numai adânca înţelegere a poporului bănăţean pentru rostul învăţăturii, ci şi înfăptuirile, unice în istoria culturii româneşti, ale aceluia care cu înaltul său patriotism şi cu adânca sa înţelepciune dirigue spre realizări efective sacrificiile obşteşti.

Domnule Ministru, vă cunosc din zilele nespus de grele pentru noi şi pentru voi, ale chinuitoarei aşteptări, când alături de Ion I. C. Brătianu altoiaţi în sufletul trimisului episcopatului român şi al fruntaşilor bănăţeni de dincoaci de munţi, nădejdea mântuirii pe care înfiguraţi o oşteptam de atâta amar de vreme.

Sfinţirea pietrii fundamentale

V'am cunoscut nobleţa sufletului şi generozitatea, când ca ministru al comunicaţiilor şi lucrărilor publice trimiteaţi vagoane

cu hrană gratuită poporului bănăţean, despoiat de tot ce biet i-a mai rămas de pe urma trufaşelor trupe ale pajurei cu două capete.

Dar... s'au rupt peceţile şi s'au plinit Scripturile.

Cel dintâi ministru a şcoalelor României întregite ne trimite din nou vagoane, acum însă cu hrană sufletească: cu cărţi, cu rechizite şcolare şi cu mult, mult suflet românesc. Şi ne mai trimite şi jumătate milion de lei drept piatră unghiulară a „Asociaţiei culturale din Banat", care a făcut atâta bine şcoalei şi culturii naţionale din această provincie şi care a dat fiinţă şi Şcoalei Politehnice din Timişoara.

In Banat au răsărit sute şi sute de şcoale nói, de toate gradele, tot atâtea monumente neperitoare ale celei mai constructive opere de guvernământ ce a putut săvârşi vreodată un ministru al Instrucţiunii.

Am avut cinstea să fiu un modest colaborator în această înfăptuire bănăţeană a d-lui Dr C. Angelescu, şi o spun aici când văd realizat începutul unui nou templu al educaţiei naţionale, ce se va ridica şi prin truda mea, — că multe, multe milioane a semănat domnul ministru în solul producător de fapte şi de oameni al Banatului şi că mulţi apostoli ai slovei au fost încununaţi cu cea mai înaltă recunoştinţă pentru osârdia lor.

Domnilor, sistemul de legiferare, îndeosebi în regimul educaţiei poporale, practicat decenii dearândul de guverne potrivnice naţionalităţilor şi în special poporului românesc, au produs brâul de oţel al rezistenţei naţionale. Inlăuntrul acestei centure, conştiinţa etnică nu putea fi răpită, dar nici umbrită. Prigoanele, întemniţările, amendele nu ajută. Dimpotrivă...

In Banat lupta e mai înteţită. Ea înalţă inimi. Ea formează caractere româneşti. O pagină luminoasă din aceste lupte revine Graniţei. Ea este înscrisă de pleiada de intelectuali, mucenici consacraţi ai abnegaţiei şi ai altruismului, în frunte cu generalul Traian Doda. Iar preoţii cu crucea în frunte, având de ierarh pe Ioan Popasu, ctitorul Institutului Teologic şi al celui Pedagogic, umilii dascăli cei cu leafa de 101 florinţi de argint pe an, dar cu sufletul de aur, negustori, maistori şi plugari, constitue falanga de luptători, care nu pot fi înfrânţi nici cu momeli şi nici cu ameninţări.

Din sfânta lor învolburare, de a ridica tot mai sus drapelul cărţii, înfloreşte hotărîrea de a da Graniţei un gimnaziu superior românesc, asemănător celui din Braşov şi din Blaj. Se adună fonduri, se oţelesc inimi.

Fondurile li se răpesc pentru scopuri potrivnice, dar inimile rămân.

Generalul moare cu visul Graniţei neîmplinit, căci gimnaziul care ia fiinţă la 1907, nu e românesc.

Opintirile disperate de a desnaţionaliza Graniţa dinspre Verciorova, se prăbuşesc.

La 1919 gimnaziul lui Appony primeşte prin noi, profesorii lui de limba română şi prin elevii noştri, — această minunată strajă a conservării graiului strămoşesc, — sfântul botez de liceu al lui „Traian Doda".

Dumnezeu, vitejia dorobanţului lui Vodă Ferdinand şi jertfele noastre sfinte au dat în clipa învierii o postumă, dar deplină satisfacţie generalului cărturar...

Iar azi, după 40 de ani dela săvârşirea sa, Domnul a voit ca cu binecuvântarea Prea Sfinţitului meu amic Grigorie şi cu conlucrarea Excelenţei Voastre, admirabilul popor grăniceresc să desăvârşească ctitoria lui Doda şi a lui Popasu.

Fie deci numele lor binecuvântat din veac în veac!

După această inimoasă cuvântare a d-lui Dr Cornel Corneanu, urmează d-l prof. *Matei Armaş*, directorul liceului, care rosteşte următoarele:

Domnule Ministru,
Prea Sfinţite Părinte,
Onorată Asistenţă,

Dacă ziua de azi pentru oraşul Caransebeş este o zi mândră şi de sfântă sărbătoare, pentru liceul nostru este o zi istorică şi de o importanţă rară.

Este o zi istorică, pentrucă azi se aşează după vechiul şi strămoşescul obiceiu românesc, piatra cea din capul unghiului, a acelui măreţ edificiu, ce are să devină căminul de adăpost şi educaţie a tineretului acestui liceu, de pe aceste plaiuri măreţe şi frumoase ale Banatului nostru, care s'a înfiinţat acum un sfert de veac.

Mai este această zi şi de o importanţă rară, fiindcă la acest măreţ act istoric a ţinut să ia parte, cinstind această sărbătoare cu prezenţa Excelenţei Sale, d-l ministru al Instrucţiunii Publice, *purtătorul de grije a şcoalei şi culturii româneşti, luminătorul maselor poporului nostru şi părintele dăscălimii române, Dr Constantin Angelescu.*

Domnule Ministru, suntem mândri noi Bănăţenii şi urmaşii foştilor grăniceri de odinioară, să vă primim azi în mijlocul nostru, aci în acest orăşel, cetatea de altădată a generalului Traian Doda.

Venirea Excelenţei Voastre aici în aceste timpuri, umple sufletul nostru de bucurie şi de nădejdi pentru zile mai bune şi mai fericite.

Văzându-Vă pe D-Voastră înşivă, Domnule Ministru, la datorie, puterilor noastre li se dă tăria cuvenită, pentru a putea desăvârşi în acest colţ de ţară opera culturală, a cărei destin azi îl conduce Excelenţa Voastră.

Şcoala românească, nu numai că este fericită, dar chiar e mândră că are în fruntea ei drept conducător pe Excelenţa Voastră ca pe unul, care totdeauna a înţeles şi înţelege atât rostul cât şi durerea ei.

Liceul „Traian Doda" din Caransebeş, din vechea cetate regală de odinioară a luat fiinţă din schinteea luminată a marelui român, generalul Traian Doda, la anul 1907. Acest liceu însă, atunci era străin de toate aspiraţiile noastre româneşti, căci dela înfiinţarea lui şi până la anul 1918 el a fost pus în serviciul tendinţelor străine, atât pentru distrugerea credinţei şi a limbii noastre strămoşeşti cât şi pentru falsificarea istoriei noastre naţionale.

Abia la anul 1918, deci după naţionalizarea lui, liceul nostru a apucat pe calea cea adevărată şi pe cea dorită de însuşi generalul Traian Doda, funcţionând în spiritul adevărat al intereselor noastre naţionale româneşti.

Totuşi copiii bătrânilor noştri grăniceri, care au venit aci la această şcoală, îşi găsiau refugiul simţemintelor lor naţionale româneşti, pe lângă instruirea limbii materne în mod facultativ de către d-nii profesori români, în internatul pe care Comunitatea de Avere îl pusese la dispoziţia lor.

Acest internat era locul de adăpost, unde copiii erau ocrotiţi şi unde între ei îşi puteau spune durerile ori bucuriile în limba lor românească. Acest internat la început a adăpostit aproape 150 de elevi (gratuit ori cu taxe foarte reduse), pe care azi îi veţi găsi la înalte posturi de răspundere, nu numai aci în Banat, ci chiar în toată ţara.

Totuşi liceul nostru deja de mult s'a ocupat cu ideea de a ridica un internat al său propriu, şi aceasta din motivul că Comunitatea de Avere în timpul din urmă, nu mai dădea aproape nici un ajutor internatului, iar internatul s'a văzut luptându-se cu enorme greutăţi, ba s'a văzut chiar periclitat.

Astăzi însă, când liceul se găseşte în fericita situaţie de-a pune piatra unghiulară a propriului său internat, nu pot să trec cu vederea şi să nu arăt, că această idee de a se ridica un internat, este a se mulţumi comitetelor şcolare şi preşedinţilor lor cât şi foştilor directori şi profesori, ce s'au perindat dela 1918 şi până azi la acest liceu, cât şi tuturor părinţilor, care şi-au trimis copiii lor la această şcoală şi care prin contribuţia lor materială au augmentat fondul Comitetului şcolar, destinat deja de mult pentru aceasta.

Dar mai ales trebue să mulţumesc actualului Comitet şcolar în frunte cu valorosul său preşedinte, Dr Cornel Corneanu, vicepreşedintele Adunării Deputaţilor, care prin râvna-i neobosită a căutat să pună în aplicare planul zidirii internatului, şi mai presus de toate, Excelenţei Voastre, care aţi încuviinţat această zidire

Imprejurarea că tocmai azi se temeliueşte acest internat, când o lume întreagă îi serbează 50 de ani dela naştere şi 25 de ani de activitate obştească a d-lui Dr Cornel Corneanu, este — cred — cea mai mare răsplată ce se poate aduce din partea colaboratorilor, prietenilor şi foştilor săi elevi, omului iubitor de slovă românească şi de credinţă strămoşească.

Domnule Ministru,

Onorată Asistenţă,

Nu vreau să insist asupra necesităţii existenţei unui internat pe lângă ori ce şcoală şi regret că nu am puterea, ca să pot determina graniţa pentru a menţine şi pe mai departe şi internatul Comunităţii de Avere, dar cutez să afirm că ori ce şcoală fără un internat al său, este expusă la cele mai mari pericole şi mai ales din punct de vedere al educaţiei tineretului, ba mai

mult, ea este expusă pieirii, după cum credința fără fapte bune, moartă este.

De aceea, pe lângă mulțumirile ce școala le-a adresat până acum și le adresează tuturora celor prezenți prin modestele mele cuvinte, rog pe bunul Dumnezeu, să apere de toate relele și de toate năpastele *această zidire ce va avea menirea să dea graniței luminători, al căror șir Dumnezeu să-l lungească în vecii vecilor.*

După aceste cuvinte directorul liceului citește următorul

Act comemorativ

In numele Sfiutei Treimi, al Tatălui și al Fiului și Sfântului Duh, azi, în ziua de duminecă, optsprezece Martie, anul unamienouăsutetreizecișipatru dela Cristos, adică în al șasesprezecelea an dela Unirea cea mare a tuturor Românilor și sub domnia înțeleaptă a Majestății Sale Regelui României Mari CAROL al II-lea, fiind Patriarh al Țării Sanctitatea Sa, Prea Fericitul Părinte Dr E. MIRON CRISTEA, fost Episcop al acestor plaiuri, Președinte al Consiliului de Miniștri D-l GHEORGHE TĂTĂRESCU, Ministru al Instrucțiunii, Cultelor și al Artelor D-l Dr CONSTANTIN ANGELESCU, Episcop al Eparhiei Caransebeșului Prea Sfinția Sa Părintele Dr VASILE LĂZĂRESCU, Inspector Șef al Serviciului de Învățământ local din Timișoara D-l profesor SABIN EVUȚIAN, președinte al Comitetului școlar al liceului „Traian Doda" din Caransebeș D-l Dr CORNEL CORNEANU vicepreședintele Adunării Deputaților, Director al liceului D-l profesor MATEI ARMAȘ, Arhitect diriginte a zidirii internatului liceului D-l Inspector NICOLAE STĂNESCU și Antreprenor D-l inginer ELEMER PRECOP,

Sfințitu-s'a și pusu-s'a

prin Prea Sfinția Sa Episcopul Aradului Dr Grigore Gh. Comșa piatra cea din capul unghiului a noului internat al liceului „Traian Doda" din Caransebeș, pentru ca pe această piatră să rămână pe vecie zidită acel măreț edificiu, care prin darul și grija lui Dumnezeu și cu ajutorul priceperii și luminile conducătorilor lui și a profesorilor liceului este menit să adăpostească și să crească forțe vii de cultură românească, iubitori de Țară, Rege, Neam și Credință strămoșească. Drept aceea, atât noi Comitetul școlar: Dr Cornel Corneanu președinte, profesor Matei Armaș secretarul Comitetului școlar, inginer Pavel Goanță, consilier Dimitrie Sc. Leon, Victor Zápory, profesor Gheorghe Noaghea, profesor Constantin Rudneanu ca membri, dir. de bancă Ioan Târziu, dir. de bancă Constantin Călțiun, profesor Filip Pop ca censori, profesor Dimitrie Soceneanțu casier și secretar de liceu Emil Demetrescu contabil, cât și noi corpul profesoral al liceului „Traian Doda": prof. Matei Armaș directorul liceului și profesorii: Dimitrie Soceneanțu, Horia Sima, Nicolae Domășneanu, Roland Papavoine, Iacob Germann, Constantin Rudneanu, Ioan Constinescu, Filip Pop, Gheorghe Noaghea, Ienache Ionescu, Corneliu G. Otonoga, Alexandru Fratian, Dimitrie Cusma,

medic Dr Iacob Petri, avem dorința fierbinte, ca precum această piatră fundamentală leagă cu tărie și ține unite toate zidurile edificiului pentru a nu se surpa, astfel cetățenii orașului Caransebeș și jur să se unească și să se lege într'un singur zid de dragoste și interes față de școala românească

Așezarea pietrii fundamentale

și față de cultura națională, dovedind în același timp dragoste față de Dumnezeu și față de aproapele, atât pentru binele și fericirea neamului și a Țării românești, cât și spre mărirea lui Dumnezeu.

Acest internat se zidește în baza ord. Ministerului Instrucțiunii, Casa Școalelor și a Culturii Poporului No. 7858—1934, din fondul Comitetului școlar al liceului augmentat prin contribuția tuturor părinților elevilor, ai membrilor și conlucrarea președinților acestui comitet școlar: Prea Sfinția Sa Dr E. Miron Cristea Episcopul Caransebeșului, Dr Gheorghe Lăbonțiu președinte de Tribunal, Dr Gheorghe Dragu advocat, Dr Cornel Corneanu vicepreședintele Adunării Deputaților, cât și prin grija directorilor acestui liceu: D-nii Sabin Evuțian, Gheorghe Noaghea, Ioan Penția și Matei Armaș, pe locul ce formează azi aripa de Sud-Est a intravilanului liceului (fostul parc cu statuia „Pro-patria"), având trei fațade: cea din mijloc spre centrul orașului, a doua spre strada „Efrem Zăcanu" și a treia spre canalul „Șebeș". Însemnatu-s'au acestea și iscălitu-s'au pe acest pergament pentru ca să rămâie mărturie în vecii vecilor.

Caransebeș, la 18 Martie 1934.

Dr Grigorie Comșa
episcop
Dr C. Angelescu
N. N. Săveauu
Dr Cornel Corneanu
președinte
Prof. Matei Armaș
secretarul Com. șc.
Ing. Pavel Goanță
Jud. cons. Dimitrie Sc. Leon
Victor Zápory
Gheorghe Noaghea
Constantin Rudneanu
Ioan Târziu
Const. Căltiun iun.
Filip Pop
Dimitrie Soceneanțu
casier
Em. Demetrescu
contabil

Dr Dimitrie Novăcescu
primar
Mircea Antonini
președ de Tribunal
Col. Gr. Stoian
Col. M. Iliescu
Col. Gh. Păunescu
Lt. Col. A. Trica

Prof. Matei Armaș
directorul liceul i
Prof. Dimitrie Soceneanțu
Prof. Horia Sima
Prof. Nicolae Domășneanu
Prof. Roland Papavoine
Mis. univ France
Prof. Iacob Germann
Prof. Const. Rudneanu
Prof. Ion Gh. Costinescu
Prof. Filip Pop
Prof. Gheorghe Noaghea
Prof. Ienache Ionescu
Prof. Corneliu G. Otonoga
Prof. Alexandru Fraţian
Prof. Dimitrie Cusma
Dr Iacob Petri

Vorbește apoi adânc impresionat și conștiu de misiunea ce are de îndeplinit, d-l ministru al Instrucțiunii, *Dr Constantin Angelescu*, care arată marea operă culturală desfășurată de partidul liberal între anii 1919—1928, răspândindu-se lumina în toate colțurile țării, prin construirea a mii de locașuri de cultură. S'au construit în acest timp peste 7000 școale rurale, cheltuindu-se peste 4 miliarde Lei, din care țăranii noștri au dat două miliarde în muncă și în bani. Au mai fost înființate numeroase licee, școli normale și profesionale de toate categoriile.

O școală fără internat n'are multe șanse să dăinuiască. Trebue ca să se poată da un adăpost copiilor de țărani, unde

ăs se împărtășească de cultura românească. Guvernul liberal sub conducerea marelui Vintilă Brătianu a avut această preocupare, dând sute de milioane pentru întreținerea internatelor, care dădeau adăpost până în anul 1928 la 12.000 elevi dela școli

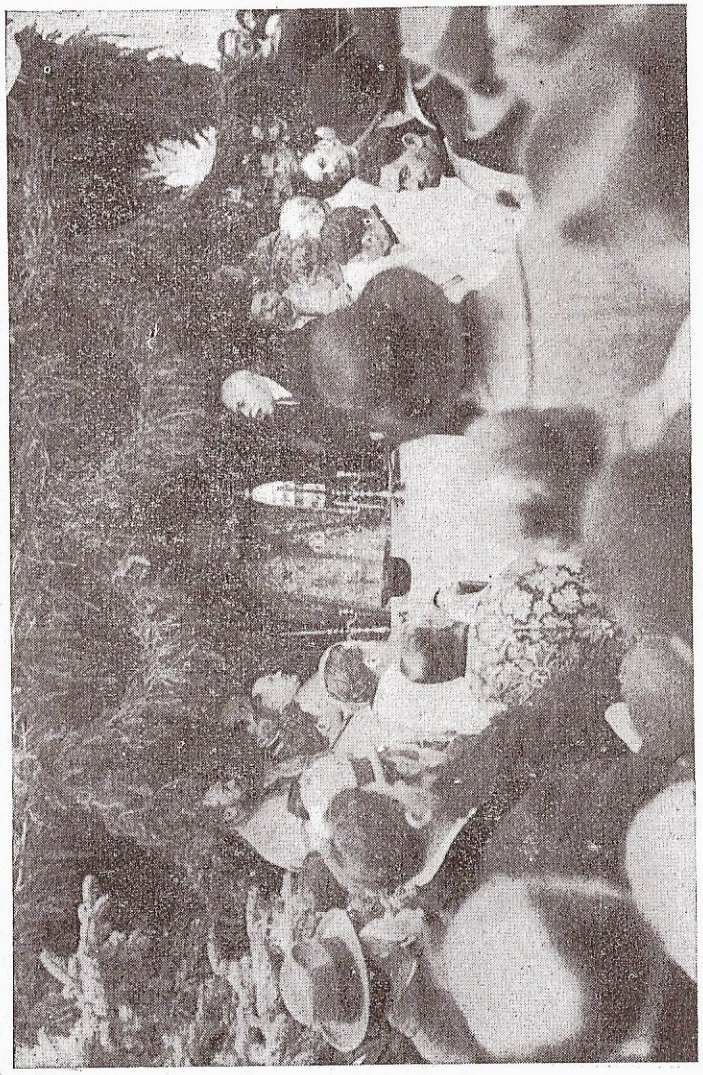

D-l Dr C. Angelescu Ministrul Instrucțiunii, rostindu-și discursul

normale, 12.000 elevi de școli secundare și 8000 elevi ai școalelor profesionale.

Situația economică din ultimii ani a creiat starea precară a culturii noastre naționale de azi. Școalele secundare și profesionale au rămas fără copii de țărani. Liceele din nordul Ardealului precum și primele clase ale liceului din Cernăuți nu au măcar un singur copil de țăran.

In încheiere d-l ministru al Instrucțiunii își exprimă cea mai sinceră fericire, pentrucă poate lua parte la această frumoasă serbare a culturii bănățene, mulțumind comitetului prezidat de d-l Dr Cornel Corneanu, pentru frumoasa realizare a unui fond de trei milioane Lei pentru construirea internatului. Urează d-lui Dr Cornel Corneanu, care trece astăzi culmea celor 50 ani de viață roditoare în fapte românești și pilduitoare pentru generațiile ce ne succed și pe care o pune drept exemplu vrednic de urmat tineretului, o viață îndelungată, pentrucă a făcut o nepieritoare operă românească.

Cu intonarea cântecului „Trăiască România Mare" de Ivela, executat de corul liceului și cu semnarea actului comemorativ, serbarea punerii pietrii fundamentale a internatului liceului ia sfârșit.

Prezența d-lui ministru *Dr Constantin Angelescu* și a înalților oaspeți în Caransebeș, a prilejuit orașului nostru momente de o adevărată reînălțare sufletească, iar ceice l-am ascultat cu acest prilej și ne-am văzut împinteniți în opera ce avem de săvârșit pentru binele neamului nostru, vom căuta să fim întotdeauna în nota cuvintelor și sfaturilor ce ni-a dat și în special ce le-a rostit tuturor membrilor corpului didactic din Banat, întruniți în aceeași zi în sala mare a Primăriei, după care întrunire, domnul ministru însoțit de d-l inspector șef al regiunii, Sabin Evuțian, cât și de membrii corpului didactic, a luat parte la serbarea jubilară a d-lui Dr. Cornel Cornean, căreia i-a premers o impresionantă Doxologie, săvârșită de P. S. Sa episcopul Dr Grigore Gh. Comșa, ca delegat al Sanctității Sale părintelui Patriarh, Dr E. Miron Cristea și al Inalt Prea Sfințitului mitropolit, Dr Nicolae Bălan înconjurat de 50 preoți, răspunsurile fiind date de corul Ioan Vidu din Logoj, iar cuvântarea de slăvire fiind rostită de cărturarul protopop Dr. Ștefan Cioroianu. In sala cinematografului „Luna", arhiplină de onoratiori, după cuvântările însuflețite ale episcopului Grigore, a d-lui președinte al Adunării Deputaților N. N. Săveanu, a vorbit cu aceeași însuflețire și cu

aceeași bunătate care l-a stăpânit și l-a caracterizat tot timpul cât a stat în Caransebeș, d-l ministru Dr C. Angelescu, făcând un succint portret al cărturarului Dr Cornel Corneanu. Apoi a luat parte la masa comună în fruntea celor 1200 participanți și însoțit de d-l

Semnarea actului comemorativ

inspector șef Sabin Evuțian de directorii din Minister și de câțiva din membrii corpului didactic, a părăsit orașul, ducând cu domnia

sa — cum spunea — cele mai bune impresii câştigate în cetatea generalului Doda şi a grănicerilor săi.

Seara s'a aranjat un splendit festival cu concursul corului „Banatul", dirijat de maestrul Sabin Drăgoi şi a corului „Crai Nou" de sub conducerea prof. Surlaşiu din Timişoara, a corului Ioan Vidu din Lugoj, dirijat de prof. Filaret Barbu şi a corului „Catedral" şi al „Societăţii de cântări" din Caransebeş, condus de prof. Constantin Vladu. Cu acest prilej, d-l inspector şef Sabin Evuţian, a ţinut o documentată conferinţă despre „Vieaţa şi opera bănăţeanului Dr Cornel Corneanu".

Pentru veşnicirea acestei zile istorice, Primăria oraşului Caransebeş a oferit dlui Dr Cornel Corneanu cetăţenia de onoare împodobind strada, în care se găseşte liceul, cu numele Dsale drept omagiu pentru marile servicii, ce le-a adus naţiei, bisericii şi şcoalei româneşti.

6 OCTOMVRIE 1935

— Inaugurarea internatului liceului „Traian Doda" —

Ziua de 6 Octomvrie 1935, înregistrează o pagină frumoasă în istoria culturală a Caransebeşului şi una epocală în cea a liceului. Lucrările începute la 18 Martie 1934, prin punerea pietrii fundamentale a internatului liceului din acest oraş, cetatea de cultură de odinioară a lui Traian Doda, la care au luat parte şi d-l Ministru al Instrucţiunii Dr Constantin Angelescu, cât şi alte notabilităţi, au fost terminate cu succes în nu mai puţin de un an şi 5 luni, sub conducerea şi răspunderea d-lui arhitect şef, ing. Nicolae Stănescu şi a d-lui ing. Elemer Precop, sub supravegherea directorului şi a Comitetului şcolar, iar la 1 Septemvrie 1935 internatul şi-a putut deschide porţile.

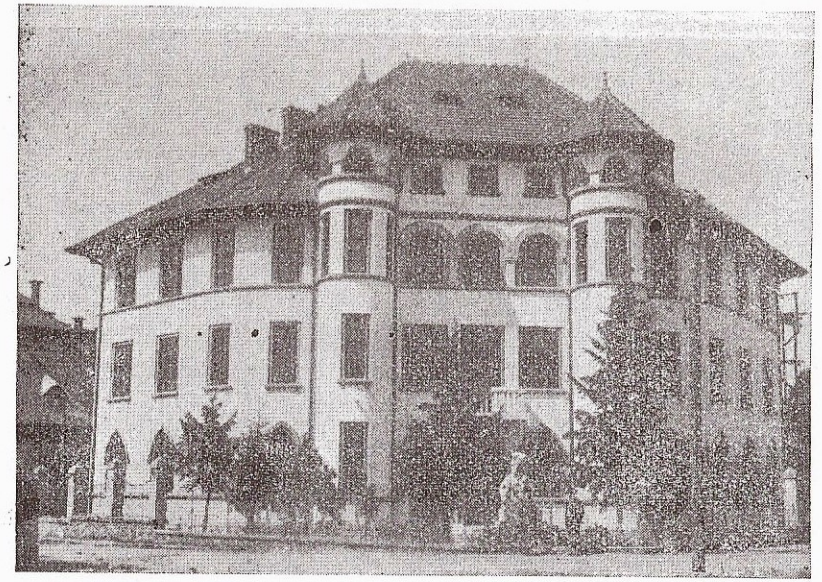

Internatul liceului

Inzestrarea noului internat s'a făcut în mare parte cu mobilier nou, lucrat din material lemnos dăruit prin intervenţia şi înţelegerea Consiliului de administraţie al Comunităţii de avere, care a dăruit de altfel pe seama internatului liceului şi o parte din inventarul vechiu al internatului său.

Inaugurarea şi sfinţirea internatului s'a făcut la 6 Octomvrie 1935 de către d-l Ministru al Instrucţiunii Dr C. Angelescu şi I. P. S. S. Mitropolit Dr Nicolae Bălan, fiind preşedinte al Com. şcolar Dr Cornel Corneanu, vicepreşedinte al Adunării Deputaţilor, iar director al liceului prof. Matei Armaş.

Serbarea inaugurării

In ziua de 6 Octomvrie 1935, Caransebeşul, vechea reşedinţă episcopească şi cetatea de cultură românească a lui Traian Doda, a înregistrat cele mai frumoase serbări culturale şi religioase prin sfinţirea şi desvelirea monumentului episcopului restaurator Ioan Popasu, inaugurarea internatului liceului „Traian Doda", prin ţinerea congresului general al „Frăţiei Ortodoxe Române", congresului general al „Asociaţiei clerului Andrei Şaguna" şi a congresului „Asociaţiei învăţătorilor din Banat". A fost o zi de înălţare sufletească, o zi de afirmare a credinţei noastre strămbune, o zi de încununare a celor ce muncesc cu cinste şi cu demnitate în ogorul bisericii şi al şcoalei neamului

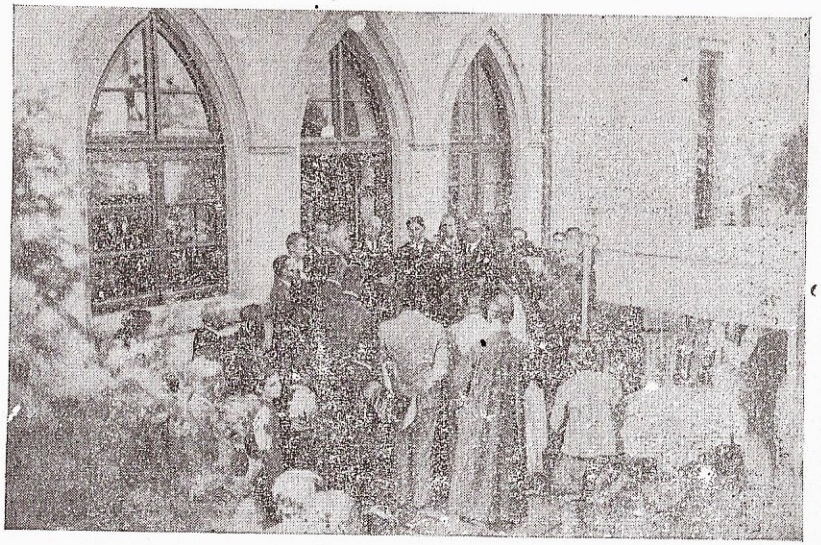

D-l Ministru Dr C. Angelescu, rostindu-şi discursul

nostru, dar mai presus de toate a fost o zi din rarele şi măreţele zile istorice cu care oraşul Caransebeş şi mai ales şcoala noastră se poate mândri. Marile serbări au avut caracterul pur religios şi cultural şi fericită a fost ideea, ca pe aceeaşi zi şi în acelaşi program să se încadreze şi serbările religioase ortodoxe şi cele şcolare ale inaugurării internatului, doar biserica şi şcoala totdeauna au conlucrat pentru acelaşi scop al binelui obştesc şi pentru educaţia poporului român în spirit moral, religios şi naţional. Ministrul şcoalelor, d-l Dr Constantin Angelescu cu lacrimi în ochi a exclamat: *„Aici, în umbra catedralelor şi a monumentului fericitului episcop Ioan Popasu, aici religiositatea a dat cele mai frumoase rezultate. Căci numai unde este religiositate este şi moralitate. Acum, când prin strădaniile amicului meu din zile grele Dr C. Corneanu se inaugurează monumentul unui ierarh, partea religioasă trebue să primeze, căci religia şi credinţa au ţinut ţara românească şi au menţinut unitatea naţională. Ceeace aţi făcut d-voastre aici în Banat şi Ardeal, ar trebui să se facă şi în vechiul regat, căci numai astfel va dăinui neamul acesta..."*

Programul pentru desvelirea monumentului episcopului Ioan Popasu s'a desfăşurat în Piaţa Unirii. De aci publicul în frunte cu I. P. S. S. Mitropolitul Dr Nicolae Bălan, d-l Ministru al Instrucţiunii Dr Constantin Angelescu, d-l Ministru al Cultelor

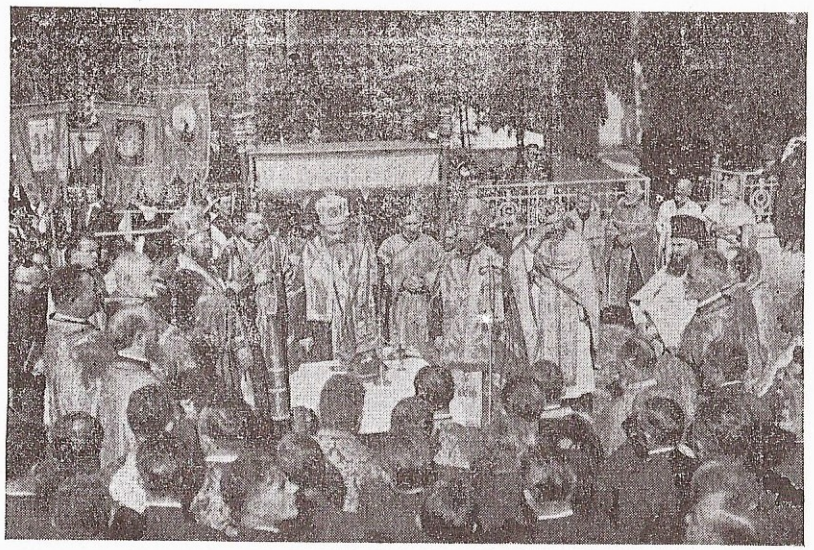

Serviciul divin pentru desvelirea monumentului

Alexandru Lapedatu, Episcopul Andrei Crișanul al Aradului, Episcopul Dr Vasile Lăzărescu al Caransebeșului etc. au trecut cu litia, compusă din 300 slujitori ai Domnului, în fața internatului liceului, unde s'a desfășurat programul serbării de inaugurare în cadrul unei ceremonii impozante, oficiată de cei trei înalți ierarhi. La dreapta și la stânga drumului dela Piața Unirii până la internat, erau așezați în rânduri elevii tuturor școalelor din Caransebeș și din comunele învecinate, care cu urale de bucurie au salutat pe d-l ministru și înalții oaspeți, care au participat la această serbare, printre care remarcăm pe d-nii Octavian Goga și Mihail Manoilescu foști ministri, prof. univ. Sextil Pușcariu președintele F. O. R. Dr Avram Imbroane secretar general la Ministerul Cultelor, prof. univ. Dr Ioan Matei, secretar general al F. O. R. prof. univ. Dr Onisifor Ghibu, consilier Dr Gh. Lăbonțiu, Dr Alexandru Morariu notar public, inspector general Sabin Evuțian, inspectori Sil. Cioflec și N. Dinescu, P. Ghițescu și C. Popescu directori generali în Ministerul Instrucțiunii, inspector I. Jura, protosincelul Dr Irineu Felea București, A. Coman primarul orașului Timișoara, N. Colan rectorul Acad. teologice Sibiu, Dr Gheorghe Ciuhandu președintele Asociației clerului din mitropolie în fruntea a celor 500 preoți dreptcredincioși, I. Evuțian consilier, prof. Dr Ștefan Muntean rectorul Academiei teol. din Oradea, Dr N. Popovici prof. de teol. Arad, P. Rămneanțu președintele Asociației înv. din Banat în fruntea a 1200 învățători, D. Ilițescu, C. Mircea, T. Radulea și T. Stan revizori școlari, directorii școalelor secundare din Banat, directorul I. Moșoiu al liceului „Andrei Șaguna" și o delegație a bisericii Sf. Nicolae din Brașov, foștii elevi ai liceului nostru, apoi prefecții Dr D Nistor al Timișorii și D. Avram al Cărașului, subprefectul Dr Octavian Daminescu al Logojului cu primpretorii, notarii și primarii din cele trei județe bănățene, apoi parlamentarii bănățeni: Virgil Musta, Petre Savi, Dimitrie Sgăvârdia, Gheorghe Frățilă, Octavian Furlugeanu, Dr Nicolae Belu, Rene Brassey, Dr Aurel Cosma, Dr Pavel Lazar, Romul Ancuța, Petru Toma, autoritățile bisericești, militare și civile din Caransebeș în frunte cu d-l primar Dr D. Novăcescu, Col. Gr. Stoian, M. Iliescu, Gh. Păunescu etc.

Indată după terminarea slujbei religioase, oficiată în fața internatului de însuși I. P. S. S. Mitropolit Dr Nicolae Bălan, asistat de episcopii Vasile și Andrei, președintele Com. școlar, *Dr Cornel Corneanu*, rostește următoarea cuvântare:

Inalt Prea Sfințite și Prea Sfințiți Părinți,
Domnilor Miniștri,
Doamnelor, Domnilor,

Aici în Caransebeș, în cetatea nebiruită a credinții și a luminii bănățene, sforțările pentru slova românească au fost întotdeauna încadrate în slava biruinții. Martirii neamului au știut să dirijeze prisosul de mare preț al sufletului, martirizat în obidă, și dania materială a poporului, încercat în disciplină ostășească, în spre altarul cărții românești.

Din acest prisos au odrăslit în veacul al XVI-lea și al XVII-lea școli organizate[1]), care temeliuesc așezămintele de cultură și de învățătură, cu caracter confesional, ce constitue realizările, binecuvântate pentru toate veacurile, ale ctitorului renașterii naționale și culturale din Banat: episcopul Ioan Popasu.

Credeul luminos, cum îi era și sufletul, ce-l enunță în ședința din 19 Aprilie 1850 a reprezentanței bisericii sf. Nicolae din Brașov, și care constitue piatra fundamentală a liceului de acolo, că „singura garanție a tuturor drepturilor naționale sunt și vor fi bărbații națiunii române, credincioși, desăvârșiți prin școale și înzestrați cu științe solide, care numai în școli se pot forma de către națiune, după lipsele ei", el îl mărturisește cu vigoare și nepotolită însuflețire și în întreg cuprinsul restauratei sale eparhii, în care credința rodește lumină, multă lumină.

Și școala aceasta, ce prin avântul generos al d-lui ministru Dr C. Angelescu difuză de 16 ani lumină românească în Banatul desrobit, a fost clădită pe piatra credinței, exteriorizată în „fondul școalelor naționale gr. or. române", creiată la 1817 de protopopul cărturar Ioan Tomici (1771-1839) din darurile creștinilor ortodocși și tasul sfintelor biserici.

Innoitorul școalei teologice și celei de dăscălie hotărîse să dea Banatului, cum a dat Ardealului, și un liceu ortodox, ce urma să odrăslească din acest „fond național gr. or. român". Trudnicele lui năzuințe, sfințite de elanul unui popor îngenunchiat,

1) Sunt urme, că în timpul domniei lui Ioan Sighismund, Acațiu Barciai a organizat o școală românească în Caransebeș.

îngemănate cu cele ale generalului Traian Doda, au fost barate de puterea, ce părea atunci nebiruită, a stăpânitorilor milenari.

In învolburarea, ce a cutremurat patruzeci de ani acest pământ daco-roman, se stinge şi vlădica şi generalul şi toţi cei care credeau întru dânşii.

De după munţii suferinţelor nesfârşite se proiectează târziu de tot, la 1907, pe marea lacrimilor noastre sfărâmate... *liceul*. Dar nu liceul ortodox al lui Popasu şi nici cel naţional al lui Doda. E gimnaziul uzurpător de neam şi sfidător de lege al contelui Apponyi şi al baronului Barkóczy.

Dumnezeu a voit să înfig peste 12 ani, la 1 Iunie 1919, pe catapeteazma acestei şcoli drapelul României mari, sfinţit de cei trei vlădici întregitori ai moştenirii lui Popasu: Miron, Filaret şi Iosif. Şi tot el îmi hărăzeşte suprema bucurie terestră, să predau astăzi făuritorilor din viitor ai conştiinţei naţionale şi ortodoxe din Banat, acest monumental internat, ridicat — ca şi odinioară în epoca lui Ioan Tomici — din tasul înflorit cu danii româneşti, adunate de Comitetul şcolar, de cei patru directori şi de profesorii liceului şi proptit cu sufletul de aur al ziditorului şcoalei bănăţene desrobite, mecenatele Dr C. Angelescu.

Acest internat întregeşte liceul fericiţilor precursori ai glorioasei epopei din istoria culturală a Banatului.

Prea sfinţiţi părinţi, binecuvântaţi intrarea!

Doamnelor, Domnilor,

Comitetul şcolar al liceului „Traian Doda" şi prin el obştea acestor meleaguri exprimă recunoscătoarele sale mulţumiri Inalt Prea Sfinţitului mitropolit Nicolae, Prea Sfinţiţilor episcopi Vasile şi Andrei, d-lor miniştri, al Instrucţiunii Dr C. Angelescu, al Cultelor Alexandru Lapedatu, d-lui inspector general-arhitect Nic. Stănescu, arhitecţilor executori şi tuturora care aţi binevoit să osteniţi astăzi între noi şi să împărtiţi cu noi bucuria acestui *mare praznic românesc şi bănăţean, pe care îl închinăm Majestăţii Sale Regelui CAROL al II-lea, Regele culturii naţionale.*

Trăiască Regele!

Inalt Prea Sfinţitul, Mitropolitul Dr N. Bălan, stropeşte şi binecuvintează cu glas tare *intrările şi ieşirile acestui internat*, iar

muzicele militare cântă „Pentru rugăciune". Corurile intonează: „Pre Stăpânul şi Arhiereul nostru Nicolae..." Momente de covârşitoare emoţie...

Urmează apoi cuvântul directorului liceului, a dlui prof. *Matei Armaş.*

Domnule Ministru,

Abia a trecut un an de când în prezenţa Excelenţei Voastre, Domnule Ministru, şi a Prea fericitului episcop Grigore al Aradului, s'a pus piatra fundamentală a acestui internat şi iată că azi ne găsim sub acoperişul acestui măreţ edificiu, aducând mulţumire atotputernicului Dumnezeu, că ne-a învrednicit a desăvârşi această operă la care ne-am angajat.

Cu această ocaziune să-mi fie permis să aduc mulţumirile noastre Excelenţei Voastre, tutorelui şcoalelor şi părintelui dăscălimii române, care a înţeles şi înţelege rostul şi porunca vremii, cât şi rolul educativ al şcoalei româneşti pentru poporul nostru, şi care nu pierde nici o clipă din obositoarea-i activitate, de a ridica şcoala şi cultura românească la cel mai înalt şi binemeritat piedestal din această ţară, ajuns altădată până la umilire şi îngenunchere.

Domnule Ministru, vi-aţi unit pe veci fiinţa şi numele cu existenţa liceului nostru şi cu numele patronului său, generalul „Traian Doda", care a murit cu dorul în suflet de-a ridica „un gimnaziu superior" românesc în acest oraş.

Vi-aţi unit pe veci numele cu acela al reînfiinţătorului unităţii noastre militare grănicereşti din această fostă graniţă de odinioară, a Bat. 2 Grăniceresc de gardă regală, reînfiinţat de M. S. Regele CAROL al II-lea, care în calitate de Rege al culturii, prin directa supraveghere a Excelenţei Voastre ne va avea şi pe noi sub obladuirea Sa.

Credem, Domnule Ministru, că aceste două instituţii: Bat. 2 Grăniceresc de gardă regală şi liceul cu internat al grănicerilor din vechea graniţă de odinioară, vor fi cele două instituţii care vor promova interesele neamului românesc din acest ţinut şi printr'însele a întregei ţări, căreia suntem datori să-i procurăm generaţii echilibrate, cu o cultură sănătoasă, adaptată nevoilor şi aspiraţiilor noastre.

In această nădejde şi cu o sinceră mulţumire, ce trebue să exprim Comitetului şcolar şi mai presus de toate, preşedintelui

acestui comitet, d-lui Dr Cornel Corneanu, primesc sub scutul şi îngrijirea şcoalei acest internat, a cărui existenţă a fost o necesitate imperioasă pentru educaţia creştinească şi cetăţănească, ce şcoala doreşte să facă elevilor săi.

Am întâmpinat multe greutăţi, Domnule Ministru, chiar şi din partea acelora, care trebuia mai mult să ne încurajeze în activitatea noastră pentru această veche graniţă, dar am persistat în munca noastră cinstită, încurajată dealtfel de toţi bunii Români, dar mai ales de acela, care primul a pus bazele fondului unui internat al liceului nostru în calitate de director, d-l Sabin Evuţian, azi inspector general, căruia şi de aci ţin să-i exprim sincere mulţumiri. Şi lucrarea s'a terminat aşa dupăcum binevoiţi a o vedea sub conducerea d-lui ing. N. Stănescu, căruia îi exprimăm asemenea sincere mulţumiri, iar de azi înainte, internatul acesta alături de liceul zidit tot din banii Românilor grăniceri, măreţ îşi va proiecta luminile sale asupra generaţiilor viitoare.

Dea Dumnezeu, ca creşterea ce se va da elevilor acestui internat să fie tot aşa de curată, cinstită şi frumoasă, după cum curat şi românesc a fost gândul şi ideea zidirii acestui internat, contemplat de altfel şi de comitetele anterioare în frunte cu preşedinţii şi directorii acestui liceu. Iar cerul să-şi reverse binecuvântarea sa peste lucrările ce am săvârşit în această istorică zi a ortodoxismului şi a culturii româneşti din vechea cetate a lui Doda, pentru ca mâinè, când ţara va avea nevoie de inimi tari şi caractere, să poată să găsească în fiecare cetăţean al ei, demn urmaş al acelora care şi-au dat sufletul pentru tot ce a fost românesc şi ortodox!

La sfârşit urmează cuvintele calde şi pline de însufleţire ale d-lui *Ministru Dr Constantin Angelescu*, care cu lacrimi în ochi spune următoarele:

Cu adâncă bucurie sufletească iau parte la această inaugurare a internatului, cum am luat parte şi la temeliuirea lui.

Mulţumesc marelui român şi inimosului bănăţean d-lui Dr Cornel Corneanu, apoi distinsului director al liceului, corpului didactic şi părinţilor care au dat obolul lor pentru a se înălţa acest local.

După venirea noastră la conducere între marile probleme ce s'au pus, a fost şi aceea a învăţământului.

Dacă voim să ridicăm ţara, trebue să chemăm la culturalizare cele 14 milioane de ţărani, cărora trebue să le dăm şi posibilitatea ca să înveţe.

Această problemă era şi mai arzătoare la D-voastră în Banat şi Ardeal. Trebuia ca aceşti copii să vină la oraş dar să găsească şi gazde. Ori, cum gazdele în majoritatea lor sunt străini sau înstrăinaţi, se impunea clădirea de internate.

Am înfiinţat dela 1925 la 1928 peste 150 de internate şi pentru construirea lor, statul a contribuit cu peste 250 milioane.

Arată apoi, că Vintilă Brătianu, pe atunci ministru de finanţe, care a fost un mare democrat şi un mare iubitor al ţărănimii, a venit la Ministerul Instrucţiunii şi s'a interesat de aproape de învăţământ, oferind câte 50 milioane anual pentru întreţinerea internatelor.

Venind din nou în fruntea Ministerului, acum doi ani, arată că n'a găsit decât 17 milioane în buget în loc de 250 milioane.

In şcoală, în afară de carte, trebue în prima linie educaţie şi caracter!

Aici în umbra catedralelor, a monumentului Popasu, aici religiozitatea a dat cele mai frumoase rezultate. Căci numai unde este religiozitate este şi moralitate. .

Acum când se inaugurează monumentul unui ierarh, partea religioasă trebue să primeze, căci religia şi credinţa au ţinut ţara românească şi au menţinut unitatea naţională.

Ceeace aţi făcut Dv. în Banat şi Ardeal, ar trebui să se facă şi în vechiul regat, căci numai astfel va dăinui neamul aceasta.

Sunt fericit când văd că se înalţă astfel de lo:aşuri şi că pe aici în Banat am găsit colaboratori atât de înţelegători.

După aceea mulţumeşte din nou d-lui Dr Cornel Corneanu, vicepreşedinte al Adunării Deputaţilor, directorului liceului, corpului didactic, pentru munca depusă reuşind ca în timp aşa de scurt să ridice un internat, care face cinste ţării.

D-sa acordă apoi suma de 500 mii lei ca o primă de încurajare pentru continuarea lucrărilor de mărire a acestui internat spre a se putea primi un număr şi mai mare de elevi,

idee ce i-a fost sugerată în cursul serbărilor de o distinsă doamnă, ocrotitoare a culturii bănățene, care azi își doarme somnul de veci în cimitirul sf. Ioan Botezătorul.

După această înălțătoare ceremonie marele public, în frunte cu d-nii miniștri Dr Constantin Angelescu și Alexandru Lapedatu, conduși de directorul liceului vizitează internatul, dându-li-se explicațiile necesare din partea d-lui șef arhitect N. Stănescu și din partea directorului.

De aici d-nii mniștri și publicul au mers în sala Cinematografului unde s'a deschis cu deosebit fast al doilea congres general al F. O. R.-ului.

D-l Ministru Dr C. Angelescu, însoțit apoi de d-l insp. gen. Sabin Evuțian, corpul didactic al școalei normale și alți oaspeți, a cercetat școala normală din loc interesându-se cu multă dragoste de continuarea lucrărilor acestei instituții, după care a părăsit Caransebeșul impresionat adânc de evenimentele și bucuria zilei.

Serbarea de inaugurare a internatului liceului nostru a luat sfârșit în aceeași zi seara prin aranjarea unei serenade, date în fața internatului de către corul liceului, a Societății române de cântări și muzică și a Corului plugarilor din Caransebeș în cinstea oaspeților, după care a urmat masa festivă oferită în internat de către Comitetul școlar, d-lor miniștri, înalților ierarhi și demnitari, oaspeților și membrilor corpului didactic dela liceu

Cu această ocaziune cât și după solemnitatea inaugurării internatului, au înscris în cartea de aur a liceului cuvinte de încurajare d-nii miniștri, I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae, cât și alți oaspeți distinși.

Comitetul școlar al liceului „Traian Doda", sub președinția activă a d-lui Dr Cornel Corneanu, a trăit momente neperitoare în istoria școalei noastre, între care — pe lângă punerea pietrii fundamentale — este și inaugurarea internatului, pe care l-a înscris pe piatră de marmoră, fixată în sala festivă, cu textul de mai jos. Direcțiunea școalei care totdeauna a apreciat munca desinteresată a tuturor oamenilor de bine pentru această școală este și va fi recunoscătoare față de toți aceia, care prin gestul și activitatea lor înalță și protejează interesele școalei, promovând buna educație a tineretului acestui colț de țară.

Actul comemorativ al inaugurării:

SFINȚITU-S'A

acest internat de către I. P. S. S. Mitropolit Dr Nicolae Bălan și inauguratu-s'a de către d-l Ministru al Instrucțiunii Dr Constantin Angelescu, președintele Comitetului școlar Dr Cornel Corneanu și directorul liceului Matei Armaș, în ziua de 6 Octomvrie 1935.

Spicuiri din cartea de aur a liceului
(înscrise la 6 Octomvrie 1935 — inaugurarea internatului)

Binecuvântate să fie intrările și ieșirile celor ce vor locui în acest internat.

NICOLAE
arhiepiscop și mitropolit

Cel mai frumos omagiu ce se putea aduce memoriei marelui Episcop Ioan Popasu, din prilejul desvălirii monumentului său, este inaugurarea acestui internat — nou institut de creștere pentru tinerimea română din aceste părți ale țării.

Dr CONSTANTIN ANGELESCU
ministrul culturii

SABIN EVUȚIAN
inspector gen.

ALEXANDRU LAPEDATU
ministrul cultelor

Dr GH. LABONȚIU
cons. la Curtea de apel, fost președinte Com. școlar

SEXTIL PUȘCARIU
președ. F. O. R.

S. CIOFLEC
insp. secundar

Prof. I. ST. PAULIAN
președ. Ligii culturale și Soc. „Doina" T.-Severin

Noi netezim drumul generației de mâne. Copiii acestui liceu vor fi mai fericiți ca noi, după cum noi suntem mai mulțumiți ca Popasu. Dela o generație la alta există un spor de simțire cu o singură condiție, să fie pe deasupra tuturor aceeași punte: credința.

OCTAVIAN GOGA

Am rămas plăcut impresionat de dragostea pentru tinerime, de care s'au condus ceice au construit frumosul internat. Doresc ca alături de confortul trupesc să sălășluiască duhul ortodoxiei române în acest cămin al dragostei.

† ANDREI CRIȘANUL
Oradea

Popoarele mari știu să sfințească amintirea celor de ieri prin fapta celor de azi. Asta s'a înțeles aici.

MIHAIL MANOILESCU

O pagină care poate că e bine să nu se uite: In anul 1919, când soarta a pus pe umerii mei sarcina de-a organiza învățământul românesc de stat în Ardealul și în Banatul care se uniseră la 1 Decemvrie 1918 cu vechiul regat român, am fost pus în fața întrebării: care să fie patronul liceului din Caransebeș? Unii mi-au sugerat numele lui Ioan Popasu, care fără indoială că ar fi meritat să fie eternizat în zidurile și în viața acestei școli. A trebuit să renunț la acest nume scump, din cauza că îl rezervasem pentru liceul confesional din Brașov, care este o creațiune a marelui episcop bănățean de mai târziu. In schimb am socotit că numele generalului Traian Doda este mai nimerit, nu numai pentrucă Doda a fost un mare fiu al Banatului, ci mai ales pentrucă Doda a fost un mare caracter. Iar liceul din Caransebeș nu-și poate pune ca scop al ființării sale un scop mai înalt decât acela de-a crește caractere.

Internatul care s'a inaugurat astăzi, poate complecta în modul cel mai efectiv această mare misiune.

Prof. ONISIFOR GHIBU

Pentru a doua oară în istoricul oraș am trăit momente de neuitat cu ocazia serbărilor F. O. R.-ului.

Ieromonah Dr Irineu I. FELEA